OVER Oegstgeest

Halfjaarlijks tijdschrift
29e jaargang nummer 1
Mei 2017
Losse nummers: € 4,50

EEN UITGAVE VAN DE VERENIGING OUD OEGSTGEEST

VOO

30 JAAR

Cultureel erfgoed in Oegstgeest

Het land van Boerhaave

Bestuur en rechtspraak van de 13e tot de 19e eeuw in Oegstgeest

Colofon

Redactie
Jan Willem In 't Velt
redactie@oudoegstgeest.nl

Bijdragen
Freek van Beetz
Sylvia Braat
Carla de Glopper-Zuijderland
René de Groot
Onno Koerten
Ruurd Kok
Micaela Lopes de Leao Laguna
Freek Lugt
Rianne Meester-Broertjes
José Niekus
Folkert van Straten
Jacques Thorn
Harry Vissers
Margreet Wesseling

Vormgeving
Tra[design], Nenke van Wermeskerken

Druk
Drukkerij De Bink

Oplage: 900

Vereniging Oud Oegstgeest

Bestuur
Voorzitter: Rianne Meester-Broertjes
Secretaris: Birgitta van der Touw
Penningmeester: Han Noorlander
Lid: Janny Beekhuis
Lid: Michel van Gent
Lid: Chris Wolff

Secretariaat
Wilthoeflaan 10
2341 BL Oegstgeest
Telefoon 071 519 05 01
secretaris@oudoegstgeest.nl
www.oudoegstgeest.nl
Lidmaatschap VOO: € 17,50 per jaar
IBAN: NL52ABNA056.69.41.538

Ledenadministratie
Telefoon 071 572 64 62
ledenadministratie@oudoegstgeest.nl

Ereleden
Mr. J.J.L. de Soeten (1994)
L. Driessen (1998)
Ir. P. Hellinga (2006)
M. Lugt-Rethans (2010)
S. Braat (2017)

Hoewel aan de samenstelling van deze uitgave de grootst mogelijke zorg is besteed, kunnen de uitgever, redactie en auteurs niet aansprakelijk worden gesteld voor eventuele fouten noch kunnen aan de inhoud rechten worden ontleend.

In deze uitgave opgenomen teksten en afbeeldingen, voor zover daarop geen auteursrecht rust, mogen worden gebruikt, mits met vermelding van de bron.

Inhoud

De Vereniging Oud Oegstgeest kan langzamerhand het onderwerp worden van geschiedenisverhalen, want dit jaar wordt de VOO 30. Deze 30-jarige kijkt in deze editie vooral vooruit. Dat toont ook de opgenomen oproep om ons monumentaal erfgoed beter te gaan verdedigen, bijvoorbeeld met behulp van de lokale Erfgoedkaart. Lees ook over de gerestaureerde Drakenzaal en over speurwerk naar de onvermoeibare Boerhaave. Kleinere persoonlijke geschiedenissen met verwijzingen naar de Tweede Wereldoorlog vindt u in dit nummer in de artikelen over oud-Oegstgeestenaar Kramers, nu 92 jaar oud en over Gele Rijder Willem Boeijenk. Oegstgeest biedt ons opnieuw veel stof tot schrijven, praten en lezen.

30 jaar VOO ▶ **3**
Harry Vissers heeft een werklijstje voor B&W en voor de 30-jarige VOO.

Cultureel erfgoed in Oegstgeest ▶ **4**
De VOO-voorzitter vraagt aandacht voor bescherming van monumenten.

Het land van Boerhaave ▶ **6**
Verslag van een speurtocht naar de omvang van Boerhaave's tuin.

Bestuur en rechtspraak van de 13e tot de 19e eeuw in Oegstgeest ▶ **10**
Onno Koerten's vogelvlucht over zes eeuwen gezag, recht en politie.

Kramers, lid van de verzetsgroep van Irawan Soejono ▶ **12**
Verzet tegen bezetters, vers opgetekend uit de mond van een ex-Oegstgeestenaar.

Uit het archief gelicht ▶ **15**
Oude schetsen voor een paviljoen voor zenuwlijders 3e klasse op Rhijngeest.

Iets Lugtigs ▶ **16**
Hoe ontdekte Freek Lugt gezangen uit 1562 voor het Groene Kerkje?

'Drakenzaal is kroon op mijn werk' ▶ **17**
Architect Flip Robers bekroonde zijn loopbaan met een restauratie in Kasteel Oud-Poelgeest.

Oer-Oegstgeestenaar en verenigingsman Nico van der Voort ▶ **20**
Al 86 jaar is hij Oegstgeestenaar, over zijn bewogen leven in ons dorp.

Fotovragen van René ▶ **23**
Vragen uit zijn fotoverzameling van René de Groot: hebt u ze alle vier goed?

Wegen op de Erfgoedkaart van Oegstgeest ▶ **24**
Onno Koerten's digitale trektocht door ons erfgoed.

In Beeld: Willem Boeijenk, Gele rijder uit Winterswijk, op Oud-Poelgeest ▶ **28**
Ruurd Kok vond bij Oud-Poelgeest een inscriptie; wie en wat zat daarachter?

Sylvia Braat erelid

In de algemene ledenvergadering op 22 maart jl. heeft het bestuur, bekrachtigd door de vergadering, bij monde van voorzitter Rianne Meester-Broertjes, Sylvia Braat benoemd tot erelid van de VOO. Een heuglijke gebeurtenis waarmee de redactie Sylvia van harte feliciteert! Sylvia's naam is toegevoegd aan die van de ereleden op deze pagina.

Veel bereikt en nu verder

30 jaar VOO

VOO 30 JAAR

Door Harry Vissers

Harry Vissers, lid van de Vereniging Oud Oegstgeest en VOO-voorzitter in de jaren 2006-2013, schreef op uitnodiging van de redactie deze bijdrage over het onderwerp 30 jaar VOO.

Veel bereikt

Dit jaar is het 30 jaar geleden dat de Vereniging Oud Oegstgeest werd opgericht. De oprichting van de Vereniging was een formalisering van een groeiende praktijk, waarbij betrokken inwoners van Oegstgeest hun bezorgdheid over de afbraak van delen van het historische karakter van hun gemeente gestalte gaven en zich verenigden in een belangengroep.

De Vereniging is al vele jaren een vaste waarde in Oegstgeest. Dat heeft de VOO bewezen en bewijst zij steeds weer. Door het uitgeven van relevante boeken die het verleden ontsluiten en die relaties leggen met het heden. Door archeologisch onderzoek te stimuleren naar de oorsprong van het gebied en de historische gronden die de gemeente Oegstgeest vormen. Door lezingen te houden over historische onderwerpen die de huidige bewoners verbinden met het verleden, waarvan zij vaak geen of beperkte kennis hebben. Dat blijft van belang, omdat je het heden immers pas goed kunt begrijpen uit kennis van het verleden. Door, samen met de gemeente, een fotoarchief te initiëren en actueel te houden dat digitaal ieder moment voor iedereen raadpleegbaar en opvraagbaar is. Zo waren er in maart 2017 al ruim 7400 foto's beschikbaar, van de doelstelling van ruim 9000 foto's. Door helder inzage te geven in plaats en omschrijving van rijks- en gemeentelijke monumenten en te laten zien hoe dit cultureel erfgoed eruit ziet. Door een adviesfunctie te vervullen voor gemeente en belangengroepen en desgevraagd individuele inwoners. Door te werken aan het behouden, benutten en versterken van de kwaliteit van de ruimtelijke inrichting, bebouwd en onbebouwd, parken en polders. Ook met de uitbreiding en bebouwing van de polders, die samen met de bestaande kernen zorgt voor de unieke sfeer en beleving van Oegstgeest, die zovelen enthousiast maken om hier te wonen. Oegstgeest staat daardoor niet voor niets al jarenlang in de top 10 van meest favoriete woongemeenten in Nederland. Als je de website van de VOO doorloopt (www.oudoegstgeest.nl), moet u eens doen, het is uiterst informatief, dan opent zich een wereld van verleden naar heden van Oegstgeest.

Er is dus al heel veel bereikt. De historie is ontsloten en bereikbaar, boeken en digitale informatie zijn beschikbaar, waaronder de *Canon van Oegstgeest*. Als bevestiging van dat alles komt twee keer per jaar het tijdschrift *Over Oegstgeest* uit met een prachtuitgave.

En nu verder

Ook in de afgelopen vijf jaar zijn veel initiatieven ontwikkeld, informatiebordjes geplaatst, historische wandelingen gemaakt, kleine tentoonstellingen in de bibliotheek georganiseerd, boeken uitgegeven, lezingen gegeven en de Open Monumentendagen georganiseerd. En is het archief uitgebreid en nog meer toegankelijk gemaakt. Ook is de gemeente geadviseerd over voorstellen tot wijziging van de ruimtelijke ordening in de vorm van bestemmingsplannen.

Wat kan de VOO de komende jaren verder aan activiteiten ontplooien? Natuurlijk doorgaan met het vele goede werk, ook al is veel al ontsloten en toegankelijk gemaakt. Het VOO-bestuur heeft haar eigen plannen gemaakt en lijnen uitgezet, afgestemd met de leden. Mag ik het VOO-bestuur en in haar kielzog het gemeentebestuur een paar suggesties doen?

Sterkere rol gemeentebestuur

De VOO heeft, zoals bekend, minimaal een dubbelrol: het blootleggen, duiden en beschikbaar stellen van historische gegevens. En tegelijk positieve en kritische gesprekspartner zijn van het gemeentebestuur. Dat is niet altijd een eenvoudige rol, helaas al jaren niet. Wat de laatste jaren opvalt is dat de gemeente, met uitzondering van de gemeentearchivaris, zich terughoudend opstelt ten aanzien van initiatieven op het terrein van bewaking en versterking van de ruimtelijke kwaliteit en inrichting. En bijvoorbeeld bij het in kaart brengen van het cultureel erfgoed zelf geen initiatieven neemt, het maar laat gebeuren en op zich af laat komen. Zo moest de voorzitter van de VOO in de laatste ledenvergadering, op 22 maart 2017, een initiatiefvoorstel indienen voor een erfgoednota. Op zichzelf natuurlijk prima dat de Vereniging dat doet. Maar wel een bevestiging en een teken dat de gemeente deze overigens wettelijke taak voorlopig op zijn beloop lijkt te laten. Jammer, jammer. Ons gemeentebestuur kan zoveel beter. Er is de laatste 20 jaar vanuit landelijke wet- en regelgeving op het terrein van ruimtelijke ordening veel regelgeving losgelaten en overgelaten aan wensen van inwoners, vooral op het terrein van huisvesting en inrichting van de bebouwde omgeving. Deze vrijheid is goed, maar kent ook zijn grenzen, met name op het terrein van de ruimtelijke kwaliteit, inrichtingsplannen, behoud en versterking cultureel erfgoed. Daarin kan het gemeentebestuur proactief

gaan handelen. Bijvoorbeeld door groepjes van belangstellende en deskundige burgers bij voorkomende gelegenheden in te schakelen, om advies te vragen, mee te laten denken. De VOO kan hierin een deskundigheidsrol vervullen. Maar ook door samen met de gemeente de regie te voeren. Dergelijke gezamenlijke inspanningen leveren ongetwijfeld mooie voorstellen op, sommige ruw, andere verder uitgewerkt. De betrokkenheid van inwoners wordt vergroot, het draagvlak voor later te nemen beslissingen wordt verbreed. En de kennis en ervaring vanuit de VOO wordt in een vroegtijdig stadium gebruikt.
Deze ideeën kunnen, behalve door het huidige gemeentebestuur, ook worden meegenomen door de plaatselijke politieke partijen bij de opstelling van hun programma's voor de gemeenteraadsperiode 2018-2022.

Straatnamenboek

Het is alweer 14 jaar geleden dat de VOO een straatnamenboek voor Oegstgeest heeft uitgebracht. Aardig, nuttig en informatief. Inmiddels is de bebouwingsgraad van de gemeente uitgebreid, zijn bijna alle polders en stukjes overgebleven grond volgebouwd en is het stratenplan voor Oegstgeest als het ware praktisch voltooid. Een goed moment om de voorbereiding van de uitgave van een nieuw straatnamenboek te starten. Een dergelijk papieren boek, of in de vorm van een *E-book*, kan een omschrijving per afzonderlijke wijk bevatten, inclusief de ontstaansgeschiedenis, betekenis en omvang. Behalve dat dit inzicht geeft in de herkomst en betekenis van de straatnamen, maakt het de inwoners nieuwsgieriger en bewuster van de plek waar zij wonen en leven. Onderdelen van *de Canon* en van andere uitgaven kunnen hierin zeker een tweede bestemming vinden. Financiering kan worden gevonden door *crowdfunding*, gelden van financieringsfondsen en van particulieren. Ongetwijfeld zal het gemeentebestuur ook een financiële bijdrage willen leveren.

Een dergelijke nieuw staatnamenboek zal ook de verbindende rol van de VOO versterken.

Gemeentebestuur en jarige Vereniging Oud Oegstgeest, er is nog veel te doen!

Cultureel erfgoed in Oegstgeest

Door Rianne Meester-Broertjes, voorzitter Vereniging Oud Oegstgeest

Korte geschiedenis van het monumentenbeleid in Oegstgeest

De Vereniging Oud Oegstgeest (VOO) is op 25 maart 1987 opgericht en bestaat dus dit jaar 30 jaar. De directe aanleiding om de vereniging op te richten was onvrede over de sloop van het pand Curium en de dreigende sloop van andere historische panden. Sinds 1982 is een Werkgroep Oud Oegstgeest actief.
De geschiedenis van de vereniging is bij het 20-jarig bestaan in 2007 mooi beschreven in ons tijdschrift Over Oegstgeest: de periode 1987-1996 door Bert Driessen, de periode van 1996 tot 2006 door Pieter Hellinga. De periode 2007-2017 wordt nu door Harry Vissers verwoord.
Het doel van de vereniging is om de belangstelling voor en het bestuderen van de geschiedenis van Oegstgeest te bevorderen, naast het leveren van een bijdrage aan de instandhouding van rijks- en gemeentelijke monumenten, het behoud van het dorpsschoon en het landelijk karakter en het groen in het dorp. Ook het behoud van voorwerpen, belangrijk voor de plaatselijke geschiedenis, behoort tot de aandachtsvelden van de vereniging en tot slot ook het bevorderen van de bewustwording van ruimtelijke ontwikkelingen en het bewaken en versterken van de ruimtelijke kwaliteit. Aan deze doelen heeft de vereniging in de afgelopen 30 jaar gewerkt.

Cultureel erfgoed in 1987

De VOO-leden hadden ten tijde van de oprichting zorgen over de toekomst van het cultureel erfgoed in ons dorp. Daarom bracht de VOO de *Paarse Nota* uit, getiteld 'Voorstel tot aanwijzing van waardevolle gebouwen c.a.'. Deze nota werd in 1987 aangeboden aan de gemeente en aan de inwoners van ons dorp. De nota bevat een voorstel tot aanwijzing van waardevolle gebouwen, met de bedoeling om het cultureel erfgoed in ons dorp te beschermen.
In de jaren die volgden was er in Oegstgeest wisselende aandacht voor ons cultureel erfgoed, vaak aangeduid als de zorg voor monumenten. De toenmalige Rijksdienst voor de Monumentenzorg, die nu Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed heet, heeft in de afgelopen jaren 43 gebouwen en andere objecten tot rijksmonument verklaard. Deze rijksmonumenten kennen enige bescherming, vooral de buitenzijde. De gemeente heeft na het invoeren van de gemeentelijke monumentenverordening 50 woningen en dergelijke aangewezen als gemeentelijk monument, met instemming van de eigenaren. Was er in de gemeentebegroting in de beginjaren een klein bedrag beschikbaar ter ondersteuning van bijzondere welstandseisen, sinds omstreeks 2004 is deze gemeentelijke steun vervallen. De laatste jaren voert de gemeente een sober monumentenbeleid: er zijn geen voorstellen tot aanwijzing van nieuwe

Drakenbrug, waarin gietijzeren draken uit de 19e eeuw zijn verwerkt, Park Rhijngeest.

Dorpsstraat 68, in 1988 van de sloop gered door VOO.

gemeentelijke monumenten, er is weinig tot geen geld voor restauratie van monumentale objecten en geen actief voorlichtingsbeleid om de Oegstgeester monumenten en ons cultureel erfgoed te beschermen.
De Vereniging Oud Oegstgeest vindt het tijd om dit jaar opnieuw aandacht voor ons cultureel erfgoed te vragen. In eerste instantie aan de gemeente, maar in lijn daarmee ook aan alle inwoners van Oegstgeest, omdat het beschermen van de monumenten voor allen belangrijk is. Het past misschien niet om te spreken van het luiden van de noodklok, maar als VOO maken we dit jaar dringend kenbaar, dat wij de rol van de gemeente bij het uitdragen van de waarde van ons cultureel erfgoed minimaal vinden. De VOO stelt vast, dat de Erfgoednota van de gemeente al jaren op zich laat wachten. En ons dorp mist een publieke discussie over de Erfgoedverordening; deze verordening lijkt de gemeente dit jaar te gaan vaststellen.
De vereniging vindt het haar nadrukkelijke taak om aandacht te besteden aan deze kwaliteiten. Daarom heeft zij in 2016 een werkgroep Cultureel Erfgoed opgericht, met als taak om op een digitale kaart het culturele erfgoed van Oegstgeest weer te geven en toe te lichten. Een soort combi van de 'Canon van Oegstgeest', 'Mooi gebouwd' en diverse websites. Deze digitale kaart is te zien op onze website www.oudoegstgeest.nl

Cultureel erfgoed in 2017: de digitale kaart

Op de digitale kaart Erfgoed Oegstgeest (www.oudoegstgeest.nl/erfgoed/monumenten) is de band met de Paarse Nota en met de registers van rijks- en gemeentelijke monumenten bevestigd en bewaard. Alle aangewezen rijks- en gemeentemonumenten zijn opgenomen. Deze keuze was het eerste selectiecriterium van de werkgroep. De VOO-kaart kent daarmee 43 rijksmonumenten en 50 gemeentelijke monumenten. Dit zijn alle 'puntobjecten'.
Daarna heeft de werkgroep onder de categorie Overig Erfgoed 37 objecten bijeengebracht die voor de cultuur van ons dorp belangwekkend zijn. De categorie bevat een aantal 'puntobjecten', opgenomen in de rubriek Woningen c.a. en in de rubriek Kastelen c.a.; in totaal 8. Het zijn deels objecten uit de *Paarse Nota*, aangevuld met voorstellen, die de Monumentencommissie in 2012 deed, maar die de gemeente daarna niet tot gemeentelijk monument heeft verheven. Deze rubriek kent daarnaast een unieke set objecten van lijn- of vlakvormige aard. Dit zijn wegen en waterwegen, 13 in getal. Deze 'lijnobjecten' zijn door hun vorm en tijdsbeeld een bijzondere weergave van het erfgoed van Oegstgeest. Vervolgens zijn 9 historische bruggen of bruggen op historische plaatsen opgenomen. De vermelding van wegen, waterwegen en bruggen is uniek, wij kwamen hem in de regio nergens tegen. De rubriek wordt afgesloten met enkele ornamenten, molens en archeologische vindplaatsen.
De VOO-werkgroep vindt de rubriek Overig Erfgoed een belangwekkende aanvulling op de bekende lijsten van rijks- en gemeentelijke monumenten. De 37 objecten in deze rubriek zijn bijeengebracht om te tonen dat ons dorp veel cultureel erfgoed kent, dat niet beschermd is verklaard. En ook omdat het gelet op het huidige beleid van de gemeente en het rijk, niet te verwachten is, dat de lijsten van gemeentelijke en rijksmonumenten op korte termijn zullen worden aangevuld.

De VOO is tevreden met deze kaart, en zeker met de mooie foto's en teksten die de objecten vergezellen. Dit geheel presenteren wij aan de gemeente Oegstgeest met het oog op de gemeentelijke Erfgoednota Oegstgeest die dit jaar eindelijk zal verschijnen. De kaart van de VOO-werkgroep is een actuele momentopname, dus geen statisch beeld. Actualisering en verfijning zijn mogelijk.

Bronnen

- Gemeente Oegstgeest, Mooi gebouwd, 2006.
- Vereniging Oud Oegstgeest, Paarse Nota, 1987.
- Vereniging Oud Oegstgeest, Over Oegstgeest, maart 2007, pagina 3-5 en 6-8.
- Vereniging Oud Oegstgeest, Canon van Oegstgeest, 2007.

Het land van Boerhaave

Door Margreet Wesseling en Folkert van Straten

Professor Herman Boerhaave (1668-1738), arts, medicus, chemicus en botanicus, woonde in Leiden; tijdens zijn directoraat van de Hortus Botanicus in de dienstwoning in de Nonnensteeg, na zijn afscheid aan het Rapenburg. Hij bezat van 1724 tot aan zijn dood het landgoed Oud-Poelgeest en nog wat land daaromheen.

J'ay acheté un jardin

Ik heb een tuin gekocht, op een afstand van 500 vadem van onze stad; het terrein is vier en twintig keer groter dan de tuin van onze Academie; en er is een landhuis bij van twintig kamers, of vertrekken.

Dit is een zo letterlijk mogelijke vertaling van de brief die Boerhaave op 4 juni 1724 schreef aan zijn oude vriend William Sherard in Londen. Sherard was een belangrijke botanicus die al sinds 1688 contacten onderhield met de Leidse Hortus. Hij had in zijn jeugd veel gereisd en daarna dertien jaar in Smyrna gewoond als consul voor Groot-Brittannië. Hij stuurde Boerhaave veel bijzondere planten.

Twintig kamers, dat klopt wel zo'n beetje. U kunt er negentien tellen op pagina 57 in het boek *Oud-Poelgeest*, inclusief twee vestibules, exclusief het souterrain. Maar die tuin? Vierentwintig keer groter dan de Hortus wekt de indruk dat Boerhaave het heel precies wist, anders had hij vermoedelijk vijfentwintig keer geschreven.

Boerhaave was in 1709 directeur van de Hortus geworden, en hij vond hem meteen al te klein. De tuin was na de derde uitbreiding in 1685 niet meer vergroot en Boerhaave was wel onmiddellijk begonnen met planten. Het werd snel vol, vooral de bomen namen veel ruimte in en zorgden voor schaduw, waardoor sommige plantjes niet goed

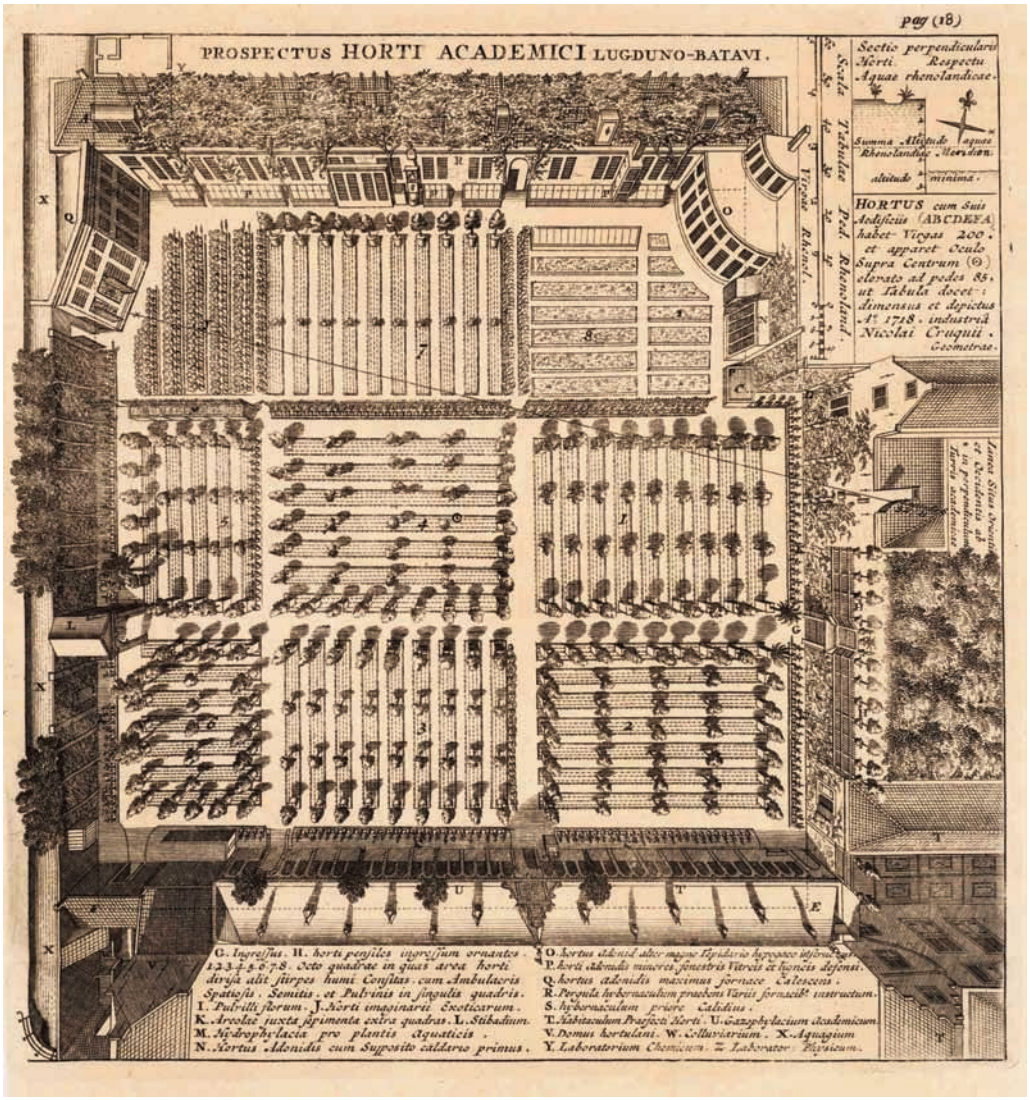

Afb. 1. *Plattegrond van de Hortus Botanicus in 1718, door N. Cruquius. Uit H. Boerhaave,* Index alter plantarum, *1720.*

Voorjaarszonnebloem (Doronicum pardalianches L.)*. Uit D.L. Oskamp,* Afbeeldingen der Artseny-gewassen, *1796.*

konden groeien. Voor een uitbreiding moesten tientallen *huyssies... in drie blokken getimmert* worden opgekocht en afgebroken. Curatoren vonden het te duur. Boerhaave ging toch door met verzamelen, dat was zijn taak en het werd zijn passie. In zijn eerste catalogus, *Index plantarum*, uit 1710 worden 3700 soorten vermeld, in de tweede, *Index alter*, van 1720 staan er 5846. Voor deze *Index alter* had Boerhaave een plattegrond laten maken door de landmeter Nicolaus Cruquius, die in 1717 nog een poosje geneeskunde bij hem had gestudeerd. Cruquius was toen al bijna veertig jaar oud, tien jaar jonger dan Boerhaave. Cruquius had zich uitgeleefd en een plattegrond getekend vanuit een denkbeeldig standpunt, 85 voet (ruim 26 meter) boven het midden van de Hortus (afb. 1). In de uitleg noteert hij dat de Hortus met zijn gebouwen 200 roeden meet. Dan zou de tuin van het landhuis van Boerhaave 4800 vierkante roeden groot zijn. Klopt dat?

Transportbrief

De koopakte erbij gezocht. Hij wordt bewaard in het Gemeentearchief Oegstgeest. Een dichtbeschreven, perkamenten document met een zegel, gedateerd 21 Augustus 1724. Gelukkig hoort er een kopie bij in een keurig, goed leesbaar handschrift met de essentie in de kantlijn: *Transport door Adriana Constantia Sohier de Vermandois aan Herm. Boerhave van De Hofstad Alkemade of Oud Poelgeest met 5 morg. 286 roed.* Eén morgen heeft 600 roeden, dus de oppervlakte van tuin met landhuis bedraagt 3286 vierkante roeden. Dat is flink wat minder dan 4800. Schept Boerhaave een beetje op tegen Sherard? Nee, dat is niets voor Boerhaave die immers als lijfspreuk heeft *simplex veri sigillum* (het eenvoudige [is] van het ware het kenmerk). Wat is er dan aan de hand?

Terug naar de documenten.
Boerhaave hield een aantal jaren een soort kasboek bij waarin hij van 22 augustus 1724 tot en met 31 december

Afb. 2. *Uitsnede uit de kaart van Jan Pietersz. Dou:* Dit oude Stamhuys van Poelgeest..., *1633. Het noorden ligt linksboven. ELO-PV81700.*

Uitleg maten

Rijnlandse lengtematen:
- 1 vadem = 6 voet = 1,88 m
- 1 roede = 12 voet = 3,76 m

Rijnlandse oppervlaktematen:
- 1 morgen = 600 vierkante roede
- 1 (vierkante) roede = 14,19 m^2

1728 noteerde wat hij betaalde voor huis en land, aan bijkomende kosten, kosten van de verbouwing zoals *timmering* en *metseling* en kosten voor de tuin. In 1726 kocht hij bijvoorbeeld: *palm, boomen, &c.* voor 72 gulden. Hij vermeldt ook enige inkomsten. In dit kasboek wordt de oppervlakte tweemaal beschreven als *5 morgen en 286 roeden*, precies het bedrag van de transportbrief.
Maar... in die transportbrief komen we ook de term *bij den hoop sonder maat met den voet gestoten* tegen. Dit betekent dat koper en verkoper het eens zijn over de oppervlakte, zonder die opnieuw na te meten. In het archief van de leenkamer van de Burcht van Leiden wordt Oud-Poelgeest in 1619 beschreven als *huis met 5 morgen 286 roede land*. En op een kaart van Jan Pietersz. Dou uit 1633 wordt voor het *slot* met omliggend land 3286 roeden (= 5 morgen, 286 roeden) genoteerd (afb. 2). Sinds 1619 is er heel veel veranderd, maar in 1724 wordt in de koopakte de oude maat nog steeds aangehouden. De belending van de grond wordt nauwkeurig beschreven, zodat daar geen enkel misverstand over kan bestaan. Mocht later, bij een opmeting, blijken dat de oppervlakte groter is dan 5 morgen 286 roeden, dan heeft de koper geluk. Is het terrein kleiner, dan heeft de koper pech maar hij mag niet meer klagen. Boerhaave had geluk.

Op dezelfde dag koopt hij nog drie weilanden die, volgens zijn eigen aantekeningen, *alle drie raaken aan de wateren, die de buytenste sijn van de selve Hovstad*: de Omlooper, de Voorlaatweyde en de Hooge Weyde, samen 5096 roeden. De Hofstad met *5 morgen en 286 roeden daaromme gelegen* kostte 3500 gulden; de drie weilanden waren duurder dan huis en tuin, namelijk 5423 gulden.

Meten is weten?

Nu weten we nog steeds niet hoe groot de tuin van Boerhaave werkelijk was. Kaarten uit die tijd zijn er niet. Had hij maar een kaart laten maken door Cruquius, maar die heeft alleen die drie weilanden opgemeten. Eigenaren wisselen, er wordt weleens een sloot gedempt, maar veel grenzen van percelen blijven vaak jarenlang hetzelfde. Dus een latere kaart kan helpen. Er bestaat een kaart van Tolkijn uit 1810 (afb. 3). En er is een kadasterkaart (1812-1818) met de Oorspronkelijke Aanwijzende Tafel (OAT). In deze OAT (voltooid in 1832) worden huis- en landeigenaren genoteerd met alle verschillende soorten eigendom en de grootte hiervan. In de lijsten vinden we *Rhemen, de Weduwe*

Afb. 3. *Uitsnede uit de kaart van Tolkijn, 1810. Enkele perceelgrenzen komen niet overeen met die van de kadasterkaart (afb. 4). Het noorden ligt ongeveer rechts. Nationaal Archief. Met dank aan Freek Lugt die zijn digitale versie ter beschikking stelde.*

Alexander van. Deze weduwe is Sophia van Rhemen, geboren Van Leyden, achterkleindochter van Boerhaave. Zij erfde het landgoed in 1814 en werd in 1822 weduwe.
Volgens het kadaster meet de *tuin* van *Maison de Poelgeest* 78.283 vierkante meter. Tolkijn schrijft *6 M 370 R^d en 2 m 200 R^d* op zijn kaart, dat is samen 76.200 vierkante meter. Meten van land is ook maar mensenwerk. Boerhaave schepte dus helemaal niet op, zijn Hofstad was ruim zevenentwintig keer groter dan de tuin van de Academie. Misschien had hij in gedachte dat de ontvanger van de brief, de Engelsman Sherard, gewend was in dozijnen te rekenen.

Nog meer land

Twee jaar na de aankoop van Oud-Poelgeest koopt Boerhaave nog wat land van Adriana Constantia Sohier: drie percelen weiland in de Poelgeester Polder of *Het Kikkert Poldertje*, grenzend aan de Hooge Weyde, samen 4 morgen 114 roeden. En in 1731 breidt hij zijn landgoed verder uit met 4 morgen 400 roede weiland en 1 morgen 300 roede teelland, ook van Sohier. De landen zijn gelegen *over de Hofstad*, dus aan de overkant van de Poelgeesterweg. Een jaar later kon hij een ontbrekend stukje teelland van 1 morgen, eigendom van Van Assendelft, erbij kopen. Al deze maten zijn *met den voet gestoten*. Zijn totale bezit bedroeg toen ongeveer 231.289 vierkante meter of 23,13 hectare. Op basis van ligging, belending en de afmetingen (die we kunnen vergelijken met de getallen in de OAT) kunnen we met vrij grote zekerheid vaststellen waar de percelen van Boerhaave lagen (afb. 4).

Wat Boerhaave deed met al die grond?

Hij begon onmiddellijk met het verzamelen van bomen, alle soorten bomen. De hele tuin moest vol. Dat is aardig gelukt, want in de OAT wordt zijn tuin met *bosch* aangegeven. Vermoedelijk breidde hij zijn verzameling uit naar de Omlooper, die volgens de OAT ook bijna geheel uit *bosch* bestaat. Het is geen wilde veronderstelling dat men graan verbouwde voor eigen gebruik en wat koeien hield voor de melk.
In 1724 had hij meloenbakken in de zonnige noordelijke hoek van de tuin, het ligt voor de hand dat hij daar ook zijn kruiden kweekte in keurige rechthoekige plantbedden. Zijn grote liefde waren schermbloemen: inheemse, Italiaanse en Oostenrijkse. Hij wilde ook alle soorten bolgewassen hebben. Van de voorjaarszonnebloem, *Doronicum*, werden in 1725 zeven verschillende zakjes zaad gezaaid. De zaden kwamen uit Oostenrijk en Italië. Binnenkort te bewonderen.

Het parkbos nu

In 1961 werd de bosoppervlakte van Oud-Poelgeest in kaart gebracht. Grote en heel kleine percelen zijn met golflijn-

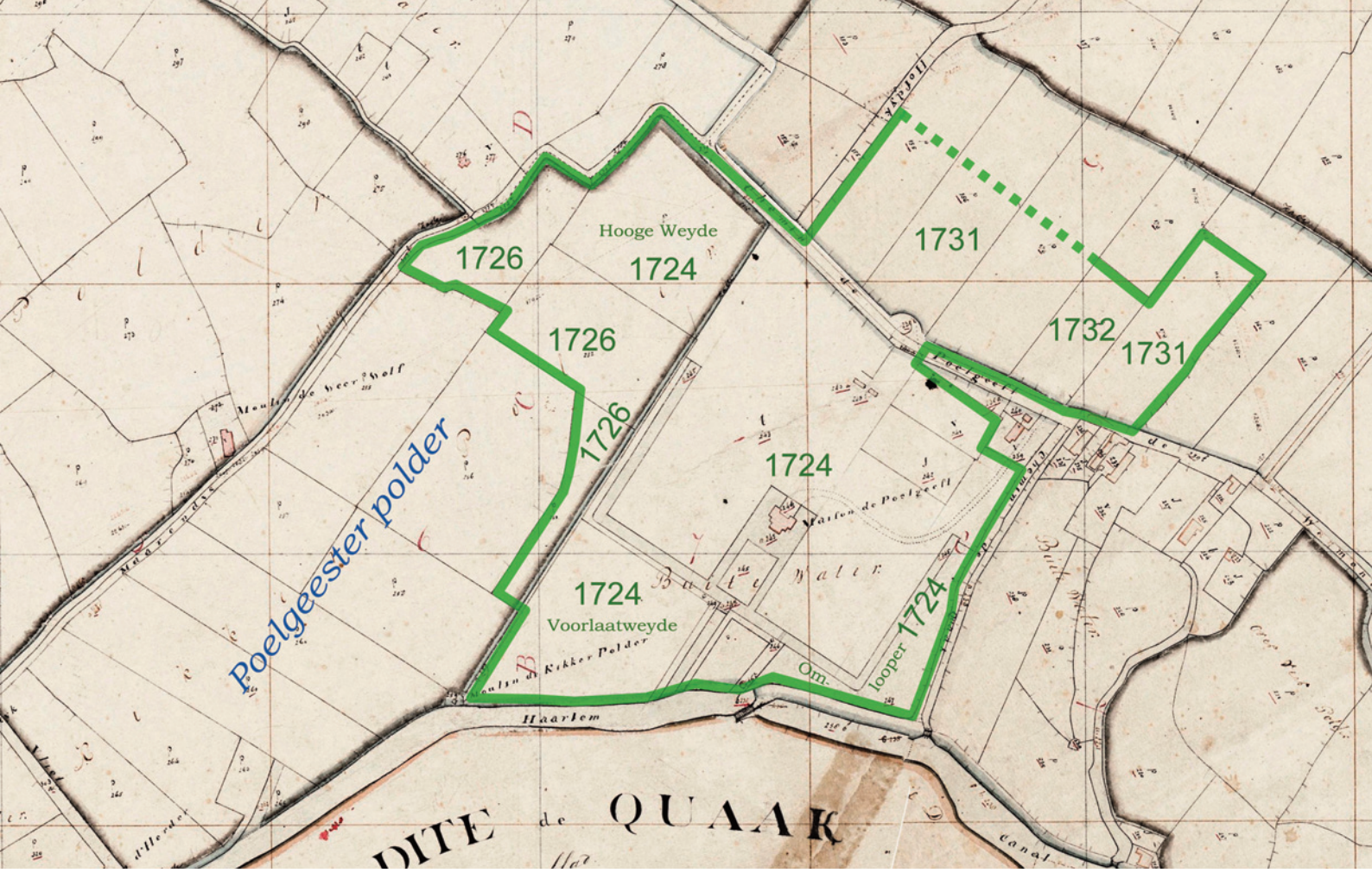

Afb. 4. *De aankopen van Boerhaave zijn met groene lijnen en jaartallen aangegeven op de Kadasterkaart, Oegstgeest Sectie C, blad 2 en 3 (1812-1818). Bij de aankopen van 1731 hebben de auteurs de noordwestelijke perceelgrens gestippeld op basis van gegevens over oppervlakken en belendingen. Het noorden ligt rechts. RCE Min08142 C02 en -C03.*

tjes aangegeven en met kleurpotlood ingevuld. De kaart meet 118 bij 83 centimeter! (afb. 5). In de linkerbovenhoek vindt men het heuveltje van de tulpenboom van Boerhaave. Op de kaart staat dat de oppervlakte van het bos 7,3 hectare bedraagt en de totale oppervlakte, met water, 8 hectare. Dat is wel inclusief de Omlooper! De Voorlaatweyde werd ijsbaan, maar alleen in de winter. De Hooge Weyde werd onderdeel van de Leidse Hout. Voor de trouwe wandelaar van Poelgeest, die de linker buitenbocht neemt, is het misschien aardig om te bedenken: hier loop ik in de oude Omlooper van Boerhaave.

Afb. 5. *Plattegrond Oud-Poelgeest, 1961. Onderaan loopt de Poelgeesterweg. Linksboven, buiten de gracht, ligt de Omlooper. Rechtsboven ligt de ijsbaan, op de plaats waar de pijl staat. Archief Beheer Openbare Ruimte Oegstgeest.*

Bronnen

- Gemeentearchief Oegstgeest: Archief van het ambachts- en dorpsbestuur periode 1395-1813.
- H. Boerhaave, *Index Seminum Satorum*, deel III, 1723-1727 (handschrift).
- J.E. Kroon, 'Kasboek' van Boerhaave met beschrijving van Poelgeest en aankoop daarvan, *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde,* 60, 1916.
- S. van Leeuwen, *Het Rooms-Hollands-Regt*, 9e druk, 1720.
- G.A. Lindeboom, *Boerhaave's Correspondence*, deel I, 1962.
- F. Lugt, *Oud-Poelgeest*, 2014.
- P.C. Molhuysen, *Bronnen tot de geschiedenis der Leidsche Universiteit*, deel 5, 1921.

Een overzicht in vogelvlucht

Bestuur en rechtspraak van de 13e tot de 19e eeuw in Oegstgeest

Door Onno Koerten

Vanaf de 13e eeuw was Oegstgeest een zogenoemde ambachtsheerlijkheid. Dat bracht mee dat de ambachtsheer het gebied in leen had van de graaf van Holland en in dat verband eigen bevoegdheden had, zoals de rechtspraak. De ambachtsheer benoemde de schout, de schepenen, de 'ambachtsbewaarders' en andere functionarissen zoals de secretaris en de bode. Aanvankelijk was Oegstgeest een 'lage' ambachtsheerlijkheid; de schout kon alleen rechtspreken in kleine boetestraffelijke zaken en civiele zaken als bijvoorbeeld boedelscheiding, schadevergoeding, erfenissen en schuldvorderingen.
De oudste vermelding van een ambachtsheer van Oegstgeest dateert van 1297. Enige jaren later heeft Willem van Oegstgeest de ambachtsheerlijkheid in handen. Na zijn overlijden wist de burggraaf van Leiden de ambachtsheerlijkheid Oegstgeest te verwerven. In 1399 verenigde de graaf van Holland, hertog Albrecht van Beieren (afb. 1), de grondgebieden van de ambachten Oegstgeest en Poelgeest.

Afb. 1. *Tekst op de afbeelding:* Adelbertus Bavariae comes 26 Hollandiae et Zelandiae imperavit annis 46. Obiit anno 1404. *Vrij vertaald: Albrecht van Beieren was de 26e graaf van Holland en Zeeland. Hij regeerde gedurende 46 jaar. Hij is gestorven in het jaar 1404.*

De toenmalige ambachtsheer, Burggraaf Philips IV van Wassenaer, verkreeg behalve de lage ook de hoge jurisdictie, de criminele rechtspraak.

In het dagelijks bestuur van het ambacht fungeerde de schout als spil. Zijn belangrijkste taken lagen op het gebied van het handhaven van de orde, het uitoefenen van de lage rechtspraak en het innen van de belastingen. Hij fungeerde als openbaar aanklager en uitvoerder van het vonnis. Het inkomen van de schout bestond uit (een deel van) de door hem opgelegd boetes. De schout ging niet actief over tot het opsporen van criminelen zodra hem een overtreding of een misdaad ter kennis was gekomen. Hij diende te wachten of een procedure door de benadeelden werd aangespannen tegen degene die door hen als dader werd aangemerkt. Dat kon ook door anderen gebeuren, zoals familieleden van iemand die vermoord was. Meldde zich geen benadeelde, dan had de schout dus geen zaak. De schout liet zich bij het bepalen van de straf bijstaan door 'buren of gezworenen'. Deze werden in 1577 vervangen door schepenen. Schepenen waren de vertegenwoordigers van de burgerij, in Oegstgeest bestond de schepenbank uit zeven personen.

Bezat de ambachtsheer de hoge jurisdictie dan had hij het recht de baljuw te benoemen, die onder andere met rechtspraak was belast. De baljuw bracht overtreders voor de 'vierschaar' bestaande uit welgeboren mannen, waarvan hijzelf de voorzitter was. De baljuw was competent in zware strafzaken zoals moord, doodslag, verkrachting, diefstal en brandstichting, waarin lijfstraffen konden worden opgelegd. De schout trof de voorbereidingen voor dergelijke zaken. In civiele zaken sprak hij recht in hoger beroep. Waren lage en hoge heerlijkheid in één hand verenigd, dan werd vaak één persoon benoemd tot zowel schout als baljuw. In Oegstgeest gebeurde dat vanaf 1654. Andere taken van de schout, zoals de zorg voor de wezen en het besturen van het ambacht, voerde hij uit in samenwerking met respectievelijk de weesmeesters en de ambachtsbewaarders.

Het college van schout en ambachtsbewaarders vormde het dagelijks bestuur van het dorp (zaken als gezondheidszorg en onderwijs) en van het ambacht (aanleg en onderhoud openbare werken). Oegstgeest had twee ambachtsbewaarders, voor twee jaar benoemd. Voorts een secretaris, hij

woonde de vergaderingen bij van schepenen, welgeboren mannen en ambachtsbewaarders en deed daarvan verslag. De secretaris beheerde ook de rekeningen en het archief.

Justitie in het Ambacht Oegstgeest en Poelgeest

Uit een akte van 27 juni 1643 blijkt dat de vierschaar (het gerecht) in het Ambacht Oegstgeest en Poelgeest gehouden werd in een apart vertrek van een herberg gelegen aan de Heerwegh, ten noorden van het huis van de Baljuw (het huidige Klein Curium). In latere transportakten wordt vermeld dat hier 'Het Wapen van Oegstgeest' uithing. Ook wordt in die akten gewag gemaakt van de aanwezigheid van een (brand)klok, van de 'dorpskassen' waarin de archieven van het Ambacht werden bewaard, van een gevangenhuis en van een 'shuthock', dat diende voor het onderbrengen van loslopend vee. De herbergier was tevens gerechtsbode en van 1640 tot 1674 ook eigenaar van de herberg.

In april 1686 verkocht een zekere Pieter Jansz Doe een huis met tuin en erf aan de Lytweg aan de 'H. Geest en de Diaconije', waarin een Wees- en Armhuis werd gevestigd. In het zuidelijke deel van dit oorspronkelijk uit twee huizen bestaande pand werd het Rechthuis gevestigd. Als tegenprestatie namen de schout en ambachtsbewaarders het onderhoud van het pand voor hun rekening. Na de opheffing van het Wees- en Armhuis omstreeks eind 18e eeuw kwam ook het noordelijke gedeelte van het pand ter beschikking van het Ambachtsbestuur. Het voorste deel was voor de brandweer, in het middelste deel woonde de gemeentebode en in het achterste deel de veldwachter. Eerst in 1869 nam de gemeente Oegstgeest het Rechthuis, dat na de Franse tijd Raadhuis was geworden, in eigendom over.

In december 1898 besloot de gemeenteraad tot de bouw van een nieuw Raadhuis in het nieuwe villapark-in-aanleg, het Wilhelminapark, en werd opdracht gegeven aan architect Jesse een ontwerp te maken. Op 28 februari 1900 werd dit nieuwe Raadhuis bij de installatie van burgemeester Van Griethuysen in gebruik genomen.

Het proces tegen Trijntje Barendsdochter Waltering

Een voorbeeld van een 'criminele zaak' in Oegstgeest, waarin recht werd gesproken door de baljuw en welgeboren mannen, is het proces tegen Trijntje Barendsdochter Waltering in 1766. Trijntje was tijdens haar jeugd al meerdere keren wegens diefstal in aanraking gekomen met justitie. Na haar huwelijk had zij haar stiefdochters op het dievenpad gestuurd. De eis van de baljuw luidde dat zij publiekelijk op het schavot voor het rechthuis, gebonden aan een paal, zou worden gegeseld, met een gloeiend ijzer zou worden gebrandmerkt en de komende 50 jaar verbannen zou worden uit Holland en Westvriesland. De welgeboren mannen zwakten de straf iets af. Trijntje werd veroordeeld tot geseling en verbanning uit Holland voor 25 jaar

Foto uit 1893 van het Oude Raadhuis of Rechthuis aan de Wijttenbachweg.

Het huidige gerestaureerde Oude Raadhuis met boven de poort nog zichtbaar het oude gemeentewapen en de inscriptie 'RAADHUIS'.

---

en de daaropvolgende 25 jaar mocht zij niet meer in de heerlijkheid Oegstgeest komen.

Dienaar van de Justitie

In het gemeentearchief komen we het beroep 'dienaar van de Justitie' voor het eerst in 1751 tegen op een lijst van functionarissen in het ambacht Oegstgeest en Poelgeest. Zijn naam is Maarten Voorsloot. In 1792 stelt de baljuw en schout J. Van der Meer als dienaar van de Justitie Pieter van Klaveren aan. Zijn taak wordt uitvoerig beschreven in een instructie. (Zie artikel *De veldwachters van Oegstgeest* in *Over Oegstgeest november 2016*.)
De komst van de Fransen in 1795 maakte een eind aan de (ambachts)heerlijke rechten. De schepenbanken werden opgeheven. De rechterlijke macht werd voortaan door de landelijke overheid geregeld. De bestuurlijke taken werden overgedragen aan nieuwgevormde gemeenten.

Bronnen

- Inventaris van het Archief van het Ambachts-Dorpsbestuur, naderhand Municipaliteit en Gemeentebestuur van Oegstgeest en Poelgeest, periode 1395–1813, drs. C.C. de Glopper-Zuijderland.
- De Hofstede Duinzicht en het Rechthuis te Oegstgeest, W.J. van Varik.
- Het Goed van Oegstgeest, Freek Lugt.
- Over Oegstgeest, oktober 2003 Uit het archief gelicht, Carla de Glopper-Zuijderland.
- Over Oegstgeest, september 1990 Het oude Raadhuis van Oegstgeest, Gerard Schwenke.

Oud-Oegstgeestenaar Kramers, lid van de verzetsgroep van Irawan Soejono

Door Sylvia Braat

Enige tijd geleden ontving de VOO via het bestuur van de Leidse begraafplaats Groenesteeg het oorlogsdagboek van Kees Kramers, oud-Oegstgeestenaar. Bestuursvoorzitter Lodewijk Kallenberg gaf op 1 mei 2016 een lezing over Irawan Soejono, verzetsheld van Indonesische afkomst, die op Groenesteeg werd begraven. Naar aanleiding van deze lezing kwam Kallenberg in contact met Kees Kramers, die vanaf juni 1944 tot het einde van de oorlog een belangrijke rol speelde bij de productie en distributie van het illegale blad *De Bevrijding*.
Kramers' dagboek begint heel optimistisch op 7 juni 1944 als brief aan een vriendin in Amerika met de volgende woorden:

Dear Harriette,
At the beginning of the end, I want to start my first post war letter to you. After we are liberated I probably will not have the time to write an extensive letter about the situation of today.
De invasie in Normandië was immers een dag tevoren begonnen en de bevrijding kon nu niet lang meer uitblijven! Het is een heel lange brief geworden. Een brief in dagboekvorm waarin Kees Kramers bijna dagelijks verslag doet van het leven in Oegstgeest in de Hongerwinter met voedselschaarste, gaarkeuken, gebrek aan brandstof en elektriciteit. Over zijn verzetswerk en de gevaren die hij liep bij de productie en verspreiding van *De Bevrijding*, angst voor razzia's, de voortgang van de oorlog en uiteindelijk de bevrijding op 5 mei 1945. Hij sluit af op 12 augustus 1945. Kennelijk heeft hij de eerste 42 bladzijden direct na de bevrijding op de post gedaan want hij eindigt op 12 augustus op pagina 54 met de volgende woorden:
I earnestly hope that my long letter has reached your old address by now. I end with the best wishes to all of you and I hope to hear from you soon; please send me a picture of yourself.

Wie was Kees Kramers?

Kees (later Vincent) Kramers is in 1924 in Leiden geboren en groeide op in Oegstgeest in de Frederik Hendriklaan op nummer zeven, zat op de Terweeschool en ging daarna naar het Leids Gymnasium. Zijn vader was hoogleraar Arabisch, Perzisch, Turks en Instellingen van de Islam aan de universiteit van Leiden. Omdat de universiteit in de oorlog gesloten was, heeft hij thuis toen maar de Koran in het Nederlands vertaald. Zijn moeder zou na de oorlog het eerste vrouwelijke raadslid in Oegstgeest worden. Het gezin telde drie zoons en een dochter.
Kees zat op padvinderij (hij heeft de jamboree van 1937 bezocht), was lid van de hockeyclub, hield van zeilen,

Vincent Kramers 2016.

speelde toneel op het Leids Gymnasium en was actief in de schoolvereniging USA.
Omdat de universiteit nog steeds gesloten was toen hij in 1943 eindexamen deed, ging hij aanvankelijk aan de Rijks Belastingacademie in Rotterdam studeren. Als student daar, kreeg hij een *Ausweis* zodat hij niet in aanmerking kwam voor eventuele *Arbeitseinsatz* in Duitsland en niet hoefde onder te duiken. Deze *Ausweis* zou hem in de laatste twee oorlogsjaren nog zeer van pas komen bij zijn verzetswerk. Nadat de Belastingacademie in 1944 ook sloot, keerde hij terug naar zijn ouderlijk huis in Oegstgeest.

De Perhimpunan Indonesia (PI)

In huize Kramers kwam een onderduiker, Kees van der Laken, in werkelijkheid de verzetsman Thijs Booy die later secretaris van Wilhelmina op 't Loo zou worden. Kees wilde zich graag nuttig maken en kwam via deze verzetsstrijder in contact met een verzetsgroep van Indonesiërs die in Nederland studeerden of werkten. Deze groep maakte deel uit van de Perhimpunan Indonesia (PI), een Indische Vereniging, opgericht in 1908, met ooit bekende bestuursleden als Hatta en Sjahrir. Het was in feite een politieke organisatie die streefde naar onafhankelijkheid voor Indonesië. In de oorlog wilde deze studentenverzetsgroep eerst de strijd aangaan met de Duitse bezetter en daarna de antikoloniale strijd in Indië voortzetten onder het motto: 'Eerst Nederland bevrijden, dan Indonesië'.

Irawan Soejono

Een charismatisch lid van de Leidse groep was Irawan Soejono, een 'onverschrokken verzetsheld die zijn leven gaf voor zijn idealen'. Hij was de zoon van de regent van Pasoeroean, telg uit een adellijk geslacht. Zijn vader was korte tijd minister zonder portefeuille, toegevoegd aan het ministerie van koloniën in het tweede kabinet Gerbrandy in Londen. Helaas overlijdt hij vrij plotseling in 1943.
Irawan is ook lid van een Indonesische gevechtsgroep van de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten (BS) die als opdracht heeft distributiekantoren te overvallen, voedselbonnen te stelen, onderduikers en joden aan onderduikadressen te helpen.
Een aantal leden woonde of was ondergedoken in de Leidse Vogelbuurt. Ze gaven een illegaal blad uit, *De Bevrijding,* en zo stond Irawan bekend als 'Henk van De Bevrijding'.

Hij was belast met de technische verzorging zoals: stencilmachines, radiotoestellen (voor het nieuws), papier en distributie. En hierbij kwam Kees Kramers goed van pas, een Hollandse jongen met een *Ausweis* die niet bang was.
Op 13 januari 1945 is er een grote razzia op de Breestraat in Leiden. Irawan nadert op de fiets, ziet wat er gaande is, bedenkt zich geen moment, schiet een steeg in richting Boommarkt waar hij wordt doodgeschoten door een Duitse soldaat. Aanvankelijk wordt hij begraven op de begraafplaats Groenesteeg in Leiden, maar later is hij opgegraven, gecremeerd en is zijn as overgebracht naar zijn familie in Indonesië. Als eerbetoon gaat de groep verder onder de naam Groep Irawan.

Kees Kramers noteert op 20 januari 1945 in zijn dagboek: *Eergisteren ben ik afscheid gaan nemen van Irawan. Er werd gezegd dat alle straten (na de razzia's) weer veilig waren en zo kon ik veilig en wel naar het Academisch Ziekenhuis komen. Irawans wonden waren zo goed mogelijk dichtgenaaid, maar het was angstaanjagend om hem zo in zijn doodskist te zien liggen.*

Kees wordt Vincent

Omdat er met de komst van de verzetsman nu twee Kezen in huize Kramers waren, werd besloten om Kees van der Laken dan maar Vincent te noemen. Na de oorlog, toen Kees Kramers in Amsterdam ging studeren, kwam hij in een dispuut waar ook al een Kees zat. Toen zei Kees Kramers: 'noem mij maar Vincent' en vanaf dat moment is de naam Vincent gebleven. Zelfs zijn zoon en kleinzoon heten Vincent.

Kees Kramers in het verzet

Zijn voornaamste taak werd de productie en verspreiding van *De Bevrijding*. Er werkte ook een Duitse ondergedoken

Deze gedenksteen werd onthuld op de Begraafplaats Groenesteeg, Leiden, op 7 juni 2015. De tekst op de steen luidt:

19-1-1945 TOT 14-11-1945 LAG HIER BEGRAVEN
IRAWAN SOEJONO
24-1-1920 13-1-1945
INDONESISCHE STUDENT LID PI
"HENK VAN DE BEVRIJDING"
VERZETSSTRIJDER

jood die zich onder de naam Buwalda schuilhield. Kees hield zich bezig met het stencilwerk, zorgde voor veilige adressen waar gestencild kon worden en verzorgde de verspreiding van het blad. Het stencilen gebeurde op verschillende adressen, zolang het daar veilig was. Zo stencilde hij in zijn ouderlijk huis, in de Beukenhof, de Emmalaan en aan de Endegeesterstraatweg. De oplage was zo'n paar honderd exemplaren per keer en het nieuws kwam voornamelijk van radioberichten (BBC en Radio Oranje) waar clandestien naar geluisterd werd. De distributie geschiedde door hemzelf in Oegstgeest, Warmond en zelfs in Sassenheim, vaak ook met hulp van zijn zus Tineke of vriendinnen die bij adressen uit een adressenbestand het krantje in de bus deden. Dat dit werk niet zonder gevaar was, blijkt uit zijn dagboek:

18 September 1944
Terwijl ik met zo'n 500 krantjes onderweg was, kwam ik plotseling op een kruispunt zwaarbewapende Duitse soldaten tegen die alle bagage controleerden. Ik had geluk, ze hielden net op, letten niet op mij en ik liep heel rustig door.

22 October 1944
Gisteren moesten we een nieuw adres voor het stencilen vinden. De bewoner van het huis waar we zaten, verwachtte elk moment huiszoeking. Gelukkig vond ik binnen twee uur een nieuw adres en kon ik alles: machine, papier, inkt en stencils tijdig verhuizen.

25 October 1944
Ik reed over de Rijnsburgerweg met een stencilmachine ter hoogte van Bosman, toen de Grüne Polizei me staande hield om te controleren wat ik bij me had. Ik zette de fiets tegen een boom, rende

Gevechtsgroep 'Irawan' op de Breestraat, Leiden, tijdens de Bevrijdingsparade op 7 mei 1945.

naar de overkant de tuinderij van Ballego in en verdween in een huis van een vriend in de Raadsherenbuurt. Er is nog op me geschoten. De machine is verloren gegaan en ik zal voortaan een bril dragen op straat om niet herkend te worden.

19 november 1944
Een paar dagen geleden waren we ergens aan het stencilen toen de Duitsers het huis binnen kwamen. We hoorden ze de trap op komen toen het dienstmeisje zei dat de eigenaar beneden in de keuken zat, want daar was het warm. Wij konden nog net machine, papier en spullen in de tuin verstoppen en verdwijnen.

22 Maart 1945
Tussen 4 en 6 patrouilleert de Landwacht op de fiets door het dorp, in de hoop een bezorger van een illegaal blad te betrappen. Ik vervoer mijn krantjes nu in een pannetje, dan lijkt het of ik op weg ben naar de gaarkeuken.

De Beukenhof

Ook Theeschenkerij De Beukenhof was een adres waar de stencilmachine tijdelijk draaide. Op een middag was Kees er aan het werk toen een Duitse officier naar binnen stapte. Nog net kon een ober hem weglokken met een lekker kopje koffie. Kees moest opnieuw op zoek naar een veilig adres.
Het was dan ook bijzonder navrant dat juist De Beukenhof op 2 februari 1945 door een groep van zo'n vijftien gemaskerde mannen werd overvallen. Er werd juist een verjaardagsfeestje gevierd van een van de twee eigenaren. Alle gasten die binnenkwamen tijdens de overval werden in een klein vertrek gedreven. Geld, kleding en voedsel werden ontvreemd, glaswerk aan diggelen gegooid. Een week later werd het geldkistje, waar 3000 gulden in gezeten had, leeg terugbezorgd. Er zat een briefje in met de tekst dat het geld voor betere doeleinden zou worden gebruikt en de eigenaren werden gemaand hun houding ten opzichte van de vijand te wijzigen. In de ogen van 'een zekere verzetsgroep' waren zij dus collaborateurs, wellicht vanwege hun overwegend Duitse en NSB-clientèle. Een pijnlijke vergissing. De Oegstgeester politie kwam Kees vragen of hij meer wist, want als het een ordinaire roofoverval betrof, dan zouden ze een onderzoek instellen. Als het om het verzet ging, zouden ze de zaak laten rusten. Bij navraag tijdens ons interview bleek het om de groep Kastein te zijn gegaan, de overbuurman van De Beukenhof.

Vincent trekt de wijde wereld in

Na de oorlog heeft Vincent Kramers zijn rechtenstudie in Amsterdam afgerond. Daarna heeft hij als diplomaat carrière gemaakt en tot zijn pensioen op tal van plekken in Europa, Noord- en Zuid-Amerika, Afrika en het Verre Oosten gewoond en gewerkt. Wij prijzen ons gelukkig dat wij deze boeiende oud-Oegstgeestenaar op 92-jarige leeftijd hebben mogen spreken.

Bronnen

- Gesprekken met Vincent Kramers in 2016 en 2017, Den Haag, Inge Harkema en Sylvia Braat.
- Oorlogsdagboek van Kees Kramers (1944 en 1945).
- Irawan Soejono (1920-1945), 'Henk van de Bevrijding', verzetsheld van Indonesische afkomst. Lodewijk Kallenberg, Leiden 2016.
- www.bevrijdingintercultureel>indië.
- Meer dan zes eeuwen Leids Gymnasium, A.M. Coebergh van den Braak.
- Beeldmateriaal Lodewijk Kallenberg – Irawan Soejono (1920-1945). Uitgave van de Stichting tot Instandhouding van de Begraafplaats Groenesteeg, Leiden 2016.

Uit het archief gelicht

Twee schetsontwerpen voor een paviljoen voor zenuwlijders 3e klasse op Rhijngeest uit juli 1905

Door Carla de Glopper-Zuijderland

In het gemeentearchief van Oegstgeest worden allerlei documenten en afbeeldingen bewaard. Sommige archiefstukken worden zelden of nooit bekeken, andere stukken worden vaker ingezien.
Het zal niemand verbazen dat de bouwdossiers van de gemeente behoren tot de meest geraadpleegde stukken uit het archief. Als er een verbouwing moet worden uitgevoerd of als een huis te koop wordt gezet, dan worden vrijwel altijd alle bouwtekeningen en soms ook constructietekeningen van het betreffende pand bij de gemeente opgevraagd. Burgers, makelaars en aannemers willen de stukken inzien en laten er graag een kopie van maken.

Van bijna alle panden in Oegstgeest die na 1901 gebouwd zijn, is een bouwdossier in het archief aanwezig. In 1902 trad de Woningwet in werking. Het doel van deze wet was om bouw en bewoning van slechte en ongezonde woningen onmogelijk te maken en de bouw van goede woningen te bevorderen. Gemeentes kregen de verplichting om een bouw- en woningverordening op te stellen met voorschriften waaraan nieuwe bouwwerken zouden moeten voldoen. Het werd in het vervolg verboden om zonder bouwvergunning van de gemeente iets nieuws te bouwen of een bestaand gebouw te verbouwen of uit te breiden.
Ondanks deze voorschriften ontbreekt toch in het gemeentearchief van een enkel bouwwerk het hele bouwdossier of blijken bouwdossiers incompleet te zijn. De oorzaak is simpel. Vroeger, toen er nog geen kopieerapparaten bestonden, werden bouwdossiers en vooral bouwtekeningen soms in goed vertrouwen uitgeleend, maar helaas niet altijd teruggebracht.

Om te voorkomen dat de bouwdossiers onder de veelvuldige raadpleging te lijden hebben en (nog verder) beschadigd raken, heeft de gemeente Oegstgeest besloten om tot digitalisering van deze dossiers over te gaan. Als voorbereiding voor de digitalisering worden momenteel alle bouwdossiers gecontroleerd en waar nodig beter beschreven en beter geordend. Tijdens deze controleslag zijn inmiddels al heel wat fouten uit het verleden hersteld.

Soms leidt dit precisiewerk ook tot leuke vondsten.
In het bouwdossier van het huidige gemeentehuis aan de Rhijngeesterstraatweg, dat in 1901-1903 werd gebouwd als een Sanatorium voor Zenuwlijders, kwam ik een bijzondere bouwtekening tegen, die daar niet thuishoorde. Het bleek niet om het sanatorium zelf te gaan, maar het was een tekening met twee schetsontwerpen voor een paviljoen voor zenuwlijders 3e klasse op Rhijngeest uit juli 1905. Andere stukken over dit plan zijn niet te vinden in het gemeentearchief.
Het paviljoen mag dan nooit gerealiseerd zijn, dankzij het digitaliseringsproject is het bestaan van dit plan in ieder geval aan de vergetelheid ontrukt.

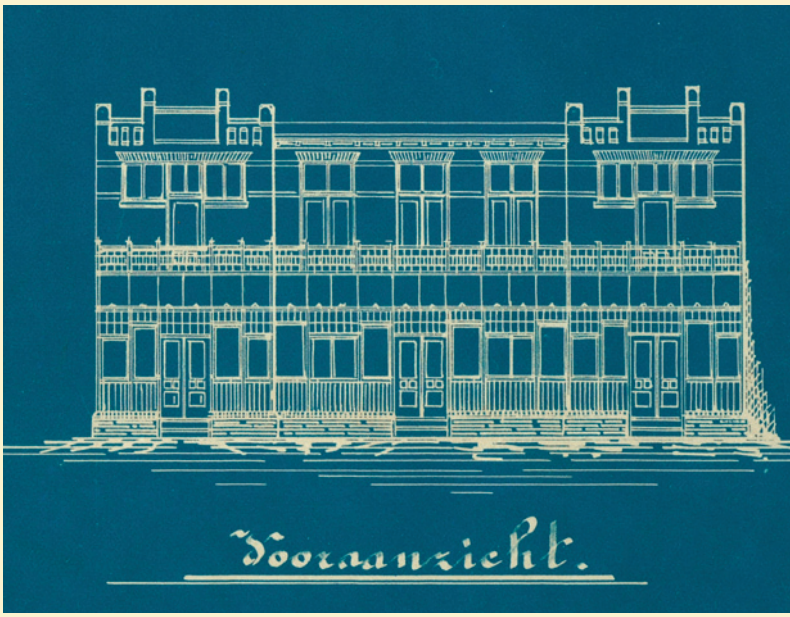

Het oudste boek van Oegstgeest

Door Freek Lugt

'Hoe vind je nou zo'n boek?' Het is een vaste vraag als ik vertel over het Zangboek van Oegstgeest. Het handschrift dateert uit 1562 en is het oudste boek uit Oegstgeest dat er nog is. 'Grotendeels door toeval', antwoord ik dan. In de krant las ik een necrologie van iemand die een belangrijke rol had gespeeld op het Meertens Instituut in Amsterdam. Hij had een groot deel van zijn leven besteed aan het opzetten en vullen van een databank met in Nederland gezongen liederen. En passant werd vermeld dat de databank nu openbaar via internet toegankelijk was. Ik heb toen meteen het adres aangetikt en gezocht naar wat er zoal in de loop der eeuwen in Oegstgeest gezongen werd.
Het resultaat viel niet mee. Ik vond zes titels. De eerste was een klucht uit 1649 met de welluidende naam *De Getemde Snorker*, waarin blijkbaar de naam Oegstgeest voorkomt. Hierna komt een *Lof- en Eerdicht over het treffelijk Inhalen van den Jonge Prince van Oranje binnen Leiden*, in 1659. Hierin worden diverse namen van omliggende dorpen genoemd, waaronder Oegstgeest. Vervolgens is er een lied uit Oldenzaal, uit 1930, op de wijs van *Trink, Brüderlein, trink*, dus u begrijpt het al: het is een bruiloftslied. Een treffende strofe luidt: *Het huisje in Oegstgeest is knusjes/'t Wee Ceetje is echter wat klein,/'Dat komt', zegt vriend Huib, 'in de busjes./Al staande lap ik het hem fijn.'*
Van ander allooi is nummer vier. Het begint rustig, op de mooie melodie van *Aan de oever van een snelle vliet*. De bladmuziek staat erbij, ik druk die hierbij af. Na dit eerste couplet gaat het echter eindeloos door, met recht-voor-z'n-raap teksten als *en heb dij ghelt noch duyten, so neem ik mijn minne weer*. Hierin komt het woord Oegstgeest niet eens voor, bekend is alleen dat het – in elk geval in 1978 – hier gezongen werd.
Tot nu toe is het resultaat dus weinig hoopgevend. Maar dan zijn er plotseling twee titels die allebei het Zangboek van Oegstgeest aanduiden. De ene betreft het manuscript zelf, de andere de omslag die tegenwoordig los van het boek wordt bewaard. Beide in de Universiteitsbibliotheek in Leiden, waar ik het boek dus 'vond'.

Zoals twee OO-nummers geleden is vermeld, gaat het hier om een handschrift op perkament uit 1562. Het is een zangboek dat was bestemd voor de cantor of voorzanger van de kerk van Oegstgeest, nu het Groene Kerkje, en is gemaakt door broeder Adriaan van klooster Mariënpoel, ook in Oegstgeest. Er staan prachtige tweestemmige gezangen in, en nergens anders gehoorde lamentaties, alles gregoriaans, en het bevat een hulpmiddel voor koorleden die geen noten kunnen lezen. Als alles goed gaat, hoort u er binnenkort meer over.

Bron

www.liederenbank.nl/resultaatlijst.php?zoekveld=oegstgeest&submit=zoek&enof=EN&zoekop=allewoordenlied&sorteer=jaar&lan=nl&wc=true.

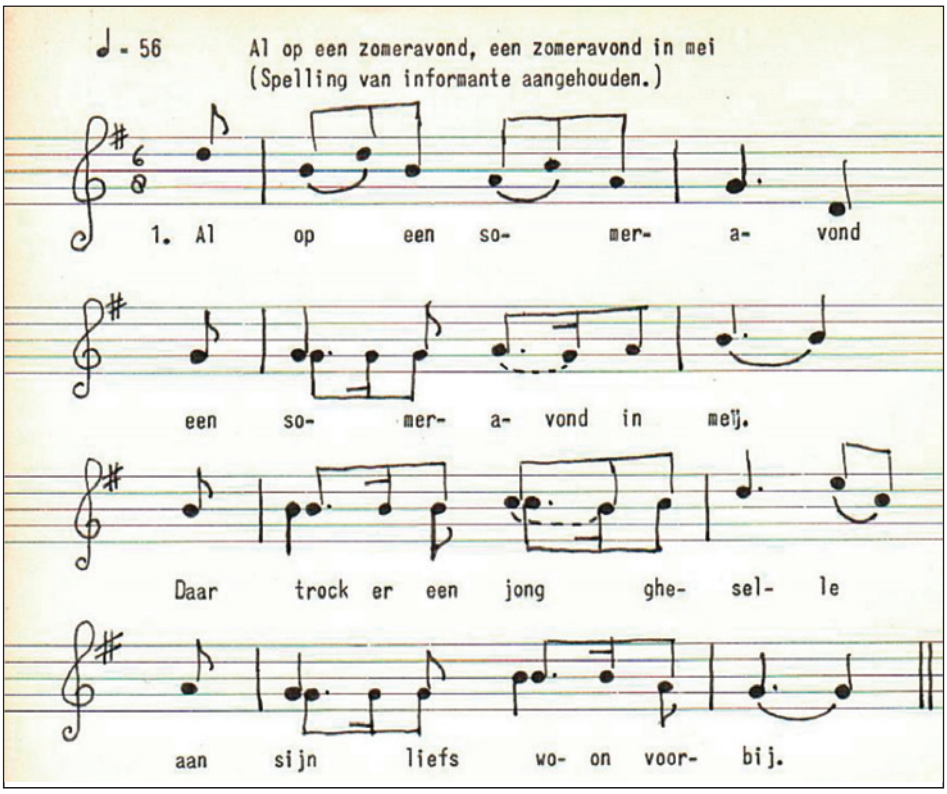

In gesprek met Flip Robers

‘Drakenzaal is kroon op mijn werk’

Door José Niekus en Freek van Beetz

Jarenlang is eraan gewerkt en nu ligt Kasteel Oud-Poelgeest er weer prachtig bij. Sluitstuk van het traject was de in deplorabele toestand verkerende Drakenzaal in oude luister te herstellen. De man die dit project tot een goed einde heeft gebracht is restauratiearchitect Flip Robers. Zijn motto: *Restaureren moet een feest zijn*.

De in 1865 ontworpen Drakenzaal is uniek. De stijl in die periode was de eclectische, dat zoveel betekent als het combineren van elementen uit verschillende stijlen door elkaar heen. In de Drakenzaal waren al die verschillende vormen tot een harmonieus geheel aaneengesmeed. Nu de Drakenzaal grondig is opgeknapt kan zij met recht haar plaats tussen de mooiste zalen van Nederland weer innemen. Toch zat de restauratie oorspronkelijk niet in de plannen.

Een goed begin is het halve werk

‘In de jaren negentig ben ik eens uitgenodigd om op het landgoed iets aan het Koetshuis te doen. Er zijn niet zoveel restauratiearchitecten, dus toen dat eenmaal goed afgerond was, kwam van het een het ander.’ Na het Koetshuis werden de kapel, het inrijhek, de buitenkant van het kasteel en later ook nog de bekende boogbrug gerestaureerd. Na het voltooien van het exterieur van het kasteel, bleek er nog geld over te zijn. ‘Als je een subsidieaanvraag doet voor een restauratie, in dit geval voor het kasteel, dan dien je als restauratiearchitect een plan in met een begroting. Vervolgens worden de werkzaamheden aanbesteed en voert de restauratieaannemer die de laagste offerte uitbrengt de werkzaamheden uit.
De restauratiearchitect verzorgt tijdens de uitvoering de technische en financiële begeleiding tot en met de eindoplevering. Bij het kasteel bleek aan het eind van de rit dat alle werkzaamheden binnen de oorspronkelijke begroting waren uitgevoerd.’ Door de werkzaamheden in twee fases aanbesteed te hebben en dankzij een paar meevallers (minderwerk) had Flip Robers aan het eind van de rit zo’n 180.000 ex btw over. Daar kan je een behoorlijke klus voor

‘Het is ongelofelijk handig dat er oude foto’s en dia’s zijn. Als architect heb ik leren kijken, en als je goed kan kijken, kan je goed analyseren wat je wel en wat je niet moet doen.’

Zo trof Flip Robers de Drakenzaal aan in 2012, voorzien van een wit plafond en een niet zo fraaie kleur rood. Foto Flip Robers.

doen en dat deed Robers dan ook. 'Ik dacht meteen aan de Drakenzaal. Het eerste wat ik deed was naar oude foto's op zoek gaan, archiefonderzoek dus, en het inhuren van kleurenonderzoekster Roos Keppler. Zij deed na een *quickscan* een uitgebreider onderzoek waarbij op diverse plekken van de interieurbetimmering de verf trapsgewijs, laag voor laag, vrijgelegd werd met een scalpel. Er kwam bijzonder veel informatie tevoorschijn. Een belangrijk moment was, toen ik alle noodzakelijke werkzaamheden op een rij had gezet inclusief een begroting, wat de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoeder van mijn restauratieplan vond. Vinden jullie dit plan de moeite waard? En mag ik het geld dat eigenlijk voor het exterieur was gereserveerd, binnen gebruiken? De interieurspecialist van de Rijksdienst was zeer enthousiast over de Drakenzaal en het voorgestelde restauratieplan. Bij iedere restauratie is het weer een uitdaging om binnen het totaalbudget te blijven. Als je van tevoren heel goed onderzoek doet en met betrouwbare specialisten werkt, ben je meestal aan het eind van de rit niet duurder uit. Omdat er tijdens de uitvoering altijd wel bijzondere details ontdekt worden die aanleiding zijn voor méérwerk, is het natuurlijk mooi als je ook die extra werkzaamheden nog kan laten uitvoeren binnen het budget. Dat is wel een stokpaardje van mij.' Het lukte bij het kasteel en ook bij de restauratie van de Drakenzaal.

Draadje voor draadje

De restauratie van de Drakenzaal diende in een aantal fases te geschieden. De zalen in het kasteel worden verhuurd, dus moest er tussen de activiteiten door in etappes worden gewerkt in de relatief rustige maanden januari, februari en maart. 'In 2015 is het plafond gerestaureerd. Ik heb één van de allerbeste Nederlandse schildersbedrijven, gespecialiseerd in decorschilderwerk, gevraagd een prijsopgave te doen voor de werkzaamheden. Schildersbedrijf de Jongh Waardenburg heeft het plafond als 'meesterschilders' geheel voorzien van het oorspronkelijke veelkleurige 'polychromie-decorschilderwerk' onder leiding van meesterschilder Gertie Vink. Dat was mogelijk dankzij de kleurendia's uit 1960, die ik tijdens archiefonderzoek aangetroffen heb in het archief van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. De gebruikte verf is lijnolieverf met een ingewikkelde historische receptuur, die na microscopisch onderzoek toch weer gemaakt kon worden.' In januari, februari en maart 2016 volgde het schilderwerk van de interieurbetimmeringen en was de stoffering aan de beurt. 'Je ziet op de foto's uit 1900 dat voor gordijnen en wandbespanning dezelfde stof gebruikt is. In mijn restauratieplan ben ik uitgegaan van het terugbrengen van de gordijnen en *lambrequins* (zij verhullen de roedes en ringen waaraan het gordijn hangt) in dezelfde stof als de wandbespanning. Op de plek van een aantal smalle panelen was de originele stof niet meer aanwezig en zijn deze ook vernieuwd. De meeste grote panelen zijn nog origineel, alle gordijnen zijn nieuw. De stof hebben we na laten weven in het Engelse Gainsborough. De bestaande stof is daar gecomputeriseerd en draadje voor draadje geanalyseerd.' De kleuren zijn niet gereconstrueerd, maar enigszins aangepast aan de bestaande verschoten kleuren want de nieuwe stof moet wel bij de bestaande stof passen.

'Wat tijdens de eerste fase – de restauratie van het plafond – bij een uitgebreider kleurenonderzoek werd ontdekt, was dat de aftimmerlatten rond de panelen van de wandbespanning oorspronkelijk voorzien waren van okerkleurige blad- of-bloemranken die je ook aantreft in de stof van de wandbespanning. Als je heel goed naar de oude foto's kijkt, dan zie je inderdaad een sierlijke decoratie. Er is tijdens de uitvoering van de werkzaamheden in 2016 in het tijdelijk ingerichte atelier op zolder van het kasteel hard gewerkt aan het opnieuw aanbrengen van deze decoratie op deze aftimmerlattenlatten. Na het demonteren en coderen van alle latten zijn ze op zolder voorbewerkt en zijn er schuurproeven gedaan om precies te reconstrueren hoe de decoratie is toegepast. De blaadjes op de latten gaan niet alleen omhoog, ze keren ook om en zijn per paneel spiegelbeeldig aangebracht. De methode die is toegepast is de sjabloontechniek, maar uiteindelijk zijn alle blaadjes en bloemetjes met de hand voorzien van schaduwlijntjes, een ongelofelijk werk.'

Het onvermijdelijke Tillenbeest

Op de monumentale in Griotte Rouge marmer uitgevoerde schoorsteenmantel stonden ooit twee marmeren sfinxen, beter bekend onder de naam tillenbeesten. Jan Wolkers nam ze ooit mee uit het kasteel en gaf ze deze namen. 'Dankzij het succesvolle speurwerk van mijn opdrachtgever, mevrouw Völker-Dieben, prijkt de originele rechter sfinx nu weer op de schouw. Deze sfinx stond namelijk jarenlang bij de zus van Wolkers op de schoorsteen'. De linker sfinx is nog steeds spoorloos. Toch staan er nu weer twee sfinxen. Hoe zit dat?

'Het Griotte Rouge marmer waarin zowel de schouw als de sfinxen zijn uitgevoerd, is helaas niet meer te krijgen in de

kwaliteit die oorspronkelijk toegepast is. Wat te doen? Een uitvoering in kunststof op basis van een 3D scan? Dat hebben we niet gedaan. Ondanks de 3D scan, die wij wel hebben laten maken, heeft een vakman van het natuursteenbedrijf, die ook de schoorsteenmantel heeft hersteld, de ontbrekende sfinx geheel ambachtelijk met de hand gehakt en uitgevoerd in hardsteen. Waanzinnig dat iemand dat nog zo kan. Uiteindelijk is de nieuwe sfinx door het schildersbedrijf volgens een oude schildertechniek 'gemarmerd'. Nu zijn de sfinxen bijna niet te onderscheiden van elkaar.'
Flip Robers oogt als een tevreden mens als hij vertelt over de restauratie. De sleutel tot het succes? 'Goed onderzoek doen, binnen de begroting blijven en een professioneel team bij elkaar zien te krijgen. Mijn uitgangspunt is altijd geweest: restaureren moet een feest zijn, niet alleen voor de opdrachtgever maar ook voor de metselaar, de timmerman, de loodgieter, de schilder, kortom voor alle disciplines en specialisten die je inzet. Voor iedereen moet het aan het eind van de rit een plezierig en inspirerend traject zijn geweest.

'Al met al hebben de werkzaamheden aan de buiten- en binnenkant van het kasteel zo'n tien jaar in beslag genomen. 'Inmiddels heb ik besloten dat dit mijn laatste klus is, ook al ben ik nog maar 68. Op het hoogtepunt afronden

Flip Robers, geboren Twentenaar, ging in 1969 in Delft architectuur studeren en koos voor de specialisatie restauratie. Min of meer bij toeval kwam hij in Voorhout op een architectenbureau terecht en is nooit meer uit onze regio vertrokken. Hij had zijn sporen ruimschoots verdiend toen hij tien jaar geleden begon aan het herstel van Kasteel Oud-Poelgeest dat zijn bekroning vond in de restauratie van de Drakenzaal.

dus! Maar ik loop niet zomaar weg, de instandhouding van de opstallen van het landgoed heb ik overgedragen aan collega restauratiearchitect Paul Rietbroek, die veel in Leiden heeft gedaan. Ik heb hem ook gevraagd de binnenkant van het kasteel niet te vergeten.' Dat zit dus wel goed.

Meer weten over de geschiedenis van het kasteel?
Freek Lugt; Oud-Poelgeest – van middeleeuws kasteel tot rustpunt in de Randstad, 2014. Te downloaden via www.oudoegstgeest.nl/activiteiten/publicaties.

De gerestaureerde Drakenzaal. 'Eigenlijk zijn er geen tegenvallers. Ik heb er wel hard aan moeten trekken om het op tijd en binnen de begroting klaar te hebben, zonder dat ten koste te laten gaan van de kwaliteit'. Wie wil er nou niet trouwen in deze prachtige zaal?

Oer-Oegstgeestenaar en verenigingsman Nico van der Voort

Door Micaela Lopes de Leao Laguna en Jacques Thorn

Nico van der Voort woont sinds zijn geboorte (1931) in ons dorp. Hij is 60 jaar getrouwd, zag Oegstgeest verdriedubbelen, heeft bij Post en TNO gewerkt. Ook steekt hij veel tijd in het Oegstgeester verenigingsleven en startte hij het Fotoarchief. Zijn levensverhaal is typerend voor een generatie Oegstgeestenaren.

Jeugd in het Buitenlust van de jaren '30

Nico werd geboren in een katholiek gezin uit de Indische Buurt: de kinderen gingen naar de Willibrordschool. Protestantse kinderen uit de buurt gingen naar de Julianaschool.
'Maar', zo vertelt Nico, 'we trokken allemaal met elkaar op. Ongeacht geloof. Ja, dat liep heerlijk door elkaar. Alleen het vreemde was, als wij dan naar school gingen, liepen de roomsen aan de ene kant van de weg en de protestanten aan de andere kant en we gooiden stenen naar elkaar. Maar daarna speelden we gewoon weer thuis in de wijk met elkaar.'
De Indische Buurt werd al voor de oorlog verder uitgebreid. Er kwamen woningen voor grote gezinnen, ook voor de familie Van der Voort, in de Balistraat. De Soembastraat was toen nog niet gebouwd, evenmin als de andere straten – je keek zo naar de Rijksweg en het viaduct.

Puber in oorlogstijd

De Tweede Wereldoorlog brengt vele herinneringen boven. Allereerst de totale vlucht van de bewoners van de Indische Buurt aan het begin van de oorlog: 'Toen de Duitse vliegtuigen gingen landen op vliegveld Valkenburg, liepen de Nederlandse soldaten door de wijk te schieten op deze machines.
Later op de dag kwam het bevel dat wij allemaal weg moesten, onder andere naar het gemeentehuis in het Wilhelminapark. Nadat bij ons thuis alles in paniek ingepakt werd, ook in kussenslopen, gingen wij op pad. Bij aankomst in de tuin van het Wilhelminapark 15 zou vader ergens een adres krijgen in Oegstgeest. Opeens vlogen er kogels door het park, waarop wij allemaal plat op de grond doken. Uiteindelijk kwam vader weer naar buiten met adressen, in de Kempenaerstraat 40 en 42. De kleintjes bleven bij vader en moeder. Wij zijn daar gebleven tot de capitulatie.'
Later de razzia's door Duitse soldaten: oudere broers moesten onderduiken en dat lukte, in de buurt, bijvoorbeeld bij schoenmaker Jonk. En oma zat op het luik, te breien!
Een ander verhaal, over de razzia tijdens een begrafenisdienst voor een aan difterie gestorven kind in de kerk waar hij misdienaar was:
'En al die mannen zijn weggekropen ergens in de kerk, in de pastorie en toen werd Nico erop uitgestuurd om te kijken of de razzia al weg was. Dat zijn allemaal dingetjes die maak je als kind mee.'
En dan het verhaal over wat zijn moeder zag:
'Moeder was buiten bezig met de wastobbe en zag toen dat die bus gebombardeerd werd op de Postbrug. Dat vergeet je nooit meer. Er is een monument geweest daarbeneden langs de Rijksweg.'
Nico heeft door de oorlogsomstandigheden niet langer les gehad dan tot de zesde klas (nu: groep 8).

Afb. 1. *Nico van der Voort werd aan de Rhijnzichtweg geboren op 24 mei 1931. Hij was het zesde kind van tien: zeven jongens en drie meisjes. Hier, in 1947, staat hij als 16-jarige in de achtertuin van de Balistraat. Op de achtergrond is de Soembastraat zichtbaar.*

Afb. 2. *In 1951/52 vervulde Nico zijn militaire dienstplicht te Amersfoort. Daar ontmoette hij zijn vrouw, Riek Heyboer. Zij kwam uit Apeldoorn. Eenmaal getrouwd, hebben ze op vele plaatsen in Oegstgeest gewoond. Deze foto is in 1951 genomen op dezelfde plek als afb. 1.*

Afb. 3. *Na zijn diensttijd keerde Nico terug bij de post, waar hij ook Leiden moest bedienen. 'Wel, toen ben ik dus in Leiden terecht gekomen – dat vond ik verschrikkelijk om daar mijn post weg te brengen. Want als je reservedienst had, moest je gaan lopen, ongeacht waar, want je was beschikbaar. Dat heb ik dus gedaan van 1951/52 dat het postkantoor weg was tot 1970.'*

'In de oorlog werd de Willibrordschool gevorderd door de Duitsers en kregen wij les in particuliere huizen, onder andere aan de Emmalaan.'

Wederopbouw: 'ik heb het allemaal zien bouwen'

Na de oorlog werd er flink bijgebouwd: in de Indische Buurt tot aan het viaduct. En de Grunerie werd gebouwd vanwege de mensen die terugkwamen uit Nederlands-Indië.
'Wij noemden dat de bukbuurt, omdat de brievenbussen zo laag zaten. Ik werkte toen als postbesteller.'
En de Bloemenbuurt, Marelaan/Bernhardlaan, Nico heeft alles gebouwd zien worden. Kan hij zeggen wat de verschillen waren tussen het oude Oegstgeest en die uitbreidingen?
'Nou nee, het groeide zo langzaam, je merkte het praktisch niet. Het ging geleidelijk. Maar in 1951, toen moest ik in militaire dienst, ben ik 18 maanden weggeweest en heb ik een gedeelte gemist.'

PTT-er in snelgroeiend dorp

Al in de oorlog ging Nico werken. Eerst een krantenwijk, met jongere broer Wil. 'Het geld ging naar vader; wij kregen een paar nieuwe klompen.' In 1946 werd hij door de gebroeders Dofferhoff gevraagd bij de Post te komen werken, de PTT. Het kantoor in Oegstgeest was toen in het Wilhelminapark, op nummer 12, naast apotheek Beker. 'Ik ben toen bij de PTT terecht gekomen; ik zwierf door heel Oegstgeest. Ik had dienst van 7 tot 12 en van half 4 tot 7.
En met het groeien van Oegstgeest, groeide ook de afdeling van de PTT waar hij werkte: 'Vandaar dat er mensen bijkwamen, zoals Sjaak Stuifzand en Van Benthem. Onze uniformen werden gemaakt bij de priesterkleermakerij De Boer op de Oude Rhijnzichtweg.'
Na zijn militaire dienst bleek het postkantoor in Oegstgeest te zijn overgeplaatst naar Leiden. Van daaruit kreeg Nico zijn post en telegrammen voor Oegstgeest, maar ook voor Leiden en dat vond hij helemaal niks. Op de vraag of hij Leiden dus ook goed kent, is zijn antwoord: 'Nee, bewust niet.'

Vanaf zijn 15e jaar, in 1946, tot 1970 heeft Nico bij de Post gewerkt; toen werd hij deels afgekeurd. Hij werd naar TNO in Leidschendam overgeplaatst, naar het Dr. Neherlaboratorium, waar stuur- en ontwikkelingswerk werd gedaan.
Op een dag komt de chef personeelsdienst bij hem langs en vraagt: 'Meneer Van der Voort, hoe is het met U?' Ik zeg: 'slecht'. 'Dat kan niet, zegt ie, het is hier toch heerlijk leven?' Ik zeg: 'meneer, ik kom bij de Post vandaan: ik mis mijn toeslag onregelmatige diensten, ik mis mijn fietsen-

geld, ik mis mijn fooiengeld, ik kom elke maand 200 gulden te kort. En dat scheelt toch even.
De chef heeft toen geregeld dat hij over kon van de postrangen naar een hogere administratieve rang. Hij ging bij personeelszaken het diensttijdonderzoek van 600 personen doen. Toen zijn chef zijn heup had gebroken, verving hij hem zo zeer tot tevredenheid, dat hij bevorderd werd tot waarnemend chef personeelszaken. Dat betekende dat hij ook stafvergaderingen moest bijwonen. 'En daar zat Nico. Wat voor onderwijs heb je gehad... En dan zat je daar met de psycholoog en de bedrijfsarts, met de diverse chefs en ik moest op een gegeven moment het personeel gaan beoordelen, ja, eigen mensen waar je mee werkte en dat is me vermoedelijk iets te hoog gegrepen geweest. Dat gaf spanningen. En dat werkte op mijn rug. Ik ben in 1963 geopereerd, in de Annakliniek. Twee keer mislukt, de derde keer ging goed. En toen heb ik nog lang daar en thuis moeten revalideren, een hap ellende was het... Maar toen ik weer halve dagen aan het werk ging, zei mijn vrouw: 'ik vind het heel ongezellig, je bent geeneens meer thuis.'
Uiteindelijk werd hij in 1984 op 52-jarige leeftijd afgekeurd. Net voor de computer z'n intrede deed bij de posterijen. Daar heeft hij zich verder dan ook niet in verdiept. Maar wel in allerlei andere zaken, zoals UDO en de opzet van het fotoarchief van Oegstgeest.

Van kaartenverzamelaar tot Fotoarchief

Nico is één van de allereerste verzamelaars van Oegstgeester fotomateriaal en daardoor betrokken geraakt bij het opstarten van het Oegstgeester Fotoarchief. Nu, met internet, staat niemand er bij stil dat dit toch ooit moet zijn begonnen met een enthousiaste verzamelaar.
'Op een gegeven ogenblik ben ik benaderd om het fotoarchief te gaan beheren Het begon in de Asterlaan.' Eind jaren '50 verzamelde hij al foto's en ansichten over ons dorp.
'Als postbode zijnde zat je bovenop al die ansichten. Dan kwam je bij mensen en die riepen: hebbie nog nieuws – Ja, je krijgt geen visite dit weekend. En ook de brieven van de jongens uit Indië vandaan.' Nico kon genieten van al het fotomateriaal dat hij op die manier kon verzamelen. 'Toen dus de gemeente verhuisde naar het nieuwe gemeentehuis, heb ik alle kaarten van Rhijngeest toentertijd bij elkaar gezocht en een tentoonstelling gemaakt.' En Nico vertelt verder: 'Op een gegeven moment heeft de Vereniging dus een keer een partij ansichtkaarten gekocht van een verzamelaar of zo en dat was 'kaassie voor Nico', want daar waren ansichtkaarten allemaal over Oegstgeest. Toen kreeg ik een brandvertragende kast. Die stond boven, in de Piet Heinlaan. En daar heb ik uren doorgebracht. Er waren ook kaarten bij zoals een tranentrekker van het wees- en oude vrouwenhuis Duinzicht, schipperskinderen die daar waren, die mochten niet naar huis met de Paasvakantie. Omdat ze stout geweest waren. Postzegel van een cent.'
Nico geniet duidelijk van deze Oegstgeester verhalen en prenten. Het beheer van dit archief is weggehaald bij deze oer-Oegstgeestenaar omdat ... de zaak in zijn geheel moest worden gedigitaliseerd. Dat was een vorm van vooruitgang waar Nico geen zin in had!

UDO: geen voetballer, wel organisator

Daarnaast was hij ook actief bij UDO. Nico is zo lang lid van UDO dat er geelzwart bloed door zijn aderen stroomt. Jarenlang was hij bestuurslid van UDO en als zodanig ook betrokken bij de oprichting van de tennis- en golfafdeling. Op de vraag: 'UDO is in 1938 opgericht, toen was u 7 jaar. Bent U meteen gaan voetballen?' kwam het antwoord: 'Nee, ik heb nooit gevoetbald. Ik was de hele dag al aan het lopen met de post! Ik ben mij pas met de club gaan bemoeien toen mijn kinderen gingen voetballen, zelf heb ik nooit een bal aangeraakt.' Zijn vrouw rekent uit: 'Gerard is in 1961 geboren, dus dit moet in eind '68, begin '69 geweest zijn.' Eerst werd hij als enthousiaste vader de leider van het elftal van zoon Gerard, uiteindelijk zat hij in het bestuur.
Toen eind jaren '80 de individuele sporten meer populariteit kregen en door de ontzuiling niet meer automatisch alle jongens van de katholieke Willibrordsschool lid van UDO werden, liep het ledental van UDO terug. Dit

Afb. 4. *Het organiseren ligt Nico beter dan het voetballen. Hij groeide erin en uiteindelijk werd hij tweede secretaris, lange tijd met Gé Oudshoorn (eerste secretaris). Hier houdt hij een toespraak nadat hij is benoemd tot erelid van UDO. Naast hem zitten de toenmalige voorzitter Cees van der Star en de huidige voorzitter Luuk van der Zon.*

Afb. 5. *Nico was als organisator betrokken bij de oprichting van de UDO-tennis. Hier is hij samen met Arend Verkuijl bezig met de aanleg van een tennisbaan.*

gebeurde juist nadat ze met veel inzet van eigen leden (‘er is geen aannemer aan te pas gekomen!’) hun eigen sportpark aan de Van Houdringenlaan hadden betrokken. Een financiële ramp dreigde. Toen kwam het plan om het sportpark maximaal te gebruiken door met tennis en golf te beginnen. Het tekent Nico’s organisatorisch talent dat beide afdelingen een enorm succes zijn geworden.
Het steekt hem wel dat de golf-afdeling na enkele jaren apart ging, terwijl Nico zich ervoor inzette dat alles ten goede van UDO moest komen. Maar de erkentelijkheid jegens Nico was groot: hij werd benoemd tot erelid van UDO en tot erelid van de golfclub ‘UDO-Golf’.

60 JAAR GETROUWD

Nico kan terugkijken op een actief leven in Oegstgeest en, nog belangrijker, een leven waarin Oegstgeest veel aan hem te danken heeft. Rechts het bericht van de Oegstgeester Courant tot vreugde van Nico dat het echtpaar Van der Voort – op 24 mei 2016 – 60 jaar was getrouwd.

Afb. 6. *In tegenstelling tot het voetbal sloeg Nico bij het tennis af en toe een balletje mee. Hier is hij ‘in burger’ tijdens een toernooi in de jaren ’90.*

Fotovragen van René

1 Bijgaande foto van het pleintje in de Koninginnelaan is gemaakt in 1949. Bij welke gelegenheid is de boom op het pleintje geplant?

2 Op bijgaande foto opent burgemeester Van Griethuijzen in 1930 een straat waarmee men toegang krijgt tot het laatste park van Hein Rübenkamp. Welke straat en park worden hier bedoeld?

3 Over Rübenkamp gesproken, toen hij directeur was van de Bouwgrond Exploitatie Maatschappij 'Prins Hendrik’, had hij zijn kantoor in dit pand. Waar stond dit pand?

4 Welke straat is links zichtbaar?

De antwoorden op de fotovragen vindt u op pagina 27.

Wegen op de Erfgoedkaart van Oegstgeest

Door Onno Koerten

Op de erfgoedkaart van Oegstgeest staan negen wegen van cultuurhistorisch belang. Dit zijn de volgende wegen. (a) De Hofdijck, die de verbinding vormde tussen de Oude Hof en Poelgeest. (b) De Marendijck, de oudste weg naar Leiden, langs de Mare. (c) De weg van Den Haag naar Haarlem, de zogenaamde Postritweg, die van het Haagsche Schouw tot aan Sassenheim dwars door Oegstgeest liep. (d) De Leyderwegh, aangelegd als verbinding tussen Leiden en de weg naar Haarlem bij Vijfhuijsen (de Leidsebuurt) en via de Groenesteegh doorliep naar Rijnsburg. (e) De Hoge en de Lage Morsdijck langs de Rijn, (f) de Warmonderweg en (g) de Dijck langs de Vliet. En tenslotte (h) de Voort en (i) de Lijtweg.

Dit artikel gaat over het Oegstgeester deel van de Postritweg. Deze weg werd sinds 1400 gebruikt door postkoetsen en diligences. De route liep via Marlot naar het Haagse Schouw en vandaar door Oegstgeest naar de herberg het Posthuis in Sassenheim, gelegen bij de Postbrug over de Leidse Vaart. Het Posthuis was een overstapplaats, die ook werd aangedaan door de koetsen die de verbinding tussen Rotterdam en Haarlem onderhielden, via Voorschoten en Leiden.

Bij het Haagse Schouw lag toen nog geen brug over de Rijn, het verkeer werd overgezet met een veer. Pas in 1802 werd het veer vervangen door een houten ophaalbrug, die in 1925 op zijn beurt werd vervangen door een stalen brug. Vanaf het Haagse Schouw tot aan kasteel Endegeest bestond de weg uit drie delen: De Slaagh (nu Haagse Schouwweg), een stuk van de Lage Morsdijck (nu een deel van de Doctor Lelylaan) en de Morsdam (nu Endegeesterstraatweg). Daarna liep de Heerwegh (nu de huidige Rhijngeesterstraatweg, Dorpsstraat en Haarlemmerstraatweg) tot aan de grens met Sassenheim.

Over deze weg ging al het landverkeer tussen Den Haag/Leiden en Haarlem/Amsterdam. De weg was onverhard en in de regentijd vaak moeilijk begaanbaar. In 1666 werd de weg gedeeltelijk verhard. Eerst in 1805 werd de weg bestraat, met *Goudse IJsselklinkers*. Daartoe werd een obligatielening aangegaan, die moest worden terugverdiend door tolheffing. Tussen Den Haag en Haarlem kwamen acht tollen, één daarvan kwam bij het begin van het Oude Dorp, nu Dorpsstraat 53.

Met de toename van het autoverkeer ontstonden nieuwe problemen. In de scherpe bochten ten noorden van het Haagse Schouw en de bocht achter de Groene Kerk vonden vaak botsingen plaats. De bocht achter de Groene Kerk werd zelfs aangeduid als het chauffeursgraf.

De tramspoorweg Leiden-Haarlem liep vanaf 1880 vanaf de Leidsebuurt over deze weg. De lijn naar Haarlem werd in 1949 opgeheven, maar een speciale lijn van de stadstram zou nog tot 1960 rijden tussen Leiden/Hooge Rijndijk en Oegstgeest/Dorpsstraat.

Op de volgende twee pagina's staan twee kaarten. De eerste kaart is in 1615 gemaakt door Floris Balthasars. De andere kaart is gemaakt door Johan Douw en gepubliceerd in 1687. De kaarten maakten deel uit van een overzichtskaart van het Hoogheemraadschap Rijnland.

De teksten waarnaar de zwart omcirkelde cijfers op de beide kaarten verwijzen geven een korte omschrijving van een aantal objecten, die aan deze weg lagen en waarvan de meeste nog bestaan.

1. Aan het stuk van het Haagse Schouw tot aan Vijfhuijsen komen we direct het aan de Rijn gelegen buitenhuis *Rhijnhof* tegen. Aanvankelijk stonden hier woningen die behoorden bij een steenbakkerij. In de tweede helft van de 17e eeuw verbouwden de eigenaars van de steenfabriek de woningen tot een dubbel buitenhuis, de 'Dubbelhof'. Na een verbouwing in 1730 werd het pand, dat inmiddels Rhijnhof heette, in 1759 in de huidige staat herbouwd.

2. Kasteel *Endegeest* ligt aan het einde van de Morsdam en bestond al in de Middeleeuwen als een leengoed van het Huis Wassenaer. Van 1641 tot 1643 verbleef de wijsgeer René Descartes op het kasteel. Omstreeks 1648 lieten de toenmalige eigenaars (de familie Van Foreest van Schouwen van Endegeest) het nu nog bestaande huis bouwen. Het kasteel heeft hoogadellijke bewoners gekend. In 1800 werd mr. D.C. Gevers, commissaris-generaal van de Waterstaat, eigenaar. Na diens overlijden in 1839 vestigde zijn zoon jhr. mr. D.Th. Gevers zich op Endegeest. Zijn erfgenamen verkochten het landgoed in 1895 aan de gemeente Leiden, die er een psychiatrisch ziekenhuis vestigde.

3. Aan de overzijde van het landgoed Endegeest lag een hofstede met de naam Overgeest. Begin 18e eeuw werd op deze locatie een nieuw huis gebouwd en het nog

bestaande koetshuis. In 1840 kocht jhr. A.L. van Heteren-Gevers de buitenplaats Rhijngeest en liet het huis ingrijpend verbouwen, dat daarmee het aanzien kreeg van een koloniaal landhuis. In 1898 werd het landhuis verkocht aan de gemeente Leiden en werd het ingericht als verpleegpaviljoen. De huidige Jelgersmakliniek werd in 1905 in gebruik genomen met de naam Rhijngeest. In 1950 werd de naam gewijzigd in Jelgersmakliniek naar de stichter prof. Jelgersma.

4 Aan de Heerwegh lagen de nodige herbergen. Op de hoek van de Heerwegh en de Groene Steegh lag *Zomer-Lust*. Verderop aan de rechterzijde van de weg lagen de herbergen *Graeff Maurits* en *het Wapen van Oegstgeest*. In deze herberg bevond zich het *Regthuis*.

5 Even verderop lag *herberg Jan de Waart*. Nadat deze verbouwd was tot woonhuis werd het aangeduid als *Koningshoff* en vanaf 1741 werd het *Huize Veldzicht*. In 1805 nam Prof. Daniel Wijttenbach het pand in gebruik als zomerverblijf. Na zijn huwelijk in 1829 betrok burgemeester J.W. de Malnoë van Noort het pand. Van 1883 tot 1946 deed het dienst als pastorie en woning voor predikanten van de Hervormde Gemeente Oegstgeest.

6 Op het kruispunt van de Heerwegh met de Lijtweg lag de herberg *D'Olyphant*, van 1663 tot 1666 eigendom van Margaretha Pellecorne, echtgenote van Johan Mamuchet, eigenaar van de Grünerie. Bij de entree van het Oude Dorp vinden we de herberg met speeltuin *De Roode Leeuw*. Een stukje verderop in de straat café *de Verwachting* (nu Dorpsstraat 63) en weer iets verder *Middegeest* (nu Dorpsstraat 67), in 1843 verbouwd tot logement maar nooit als zodanig gebruikt.

7 Op het gebied waar nu de rooms-katholieke Willibrordkerk staat, bevonden zich in de 14e eeuw de twee hofsteden *Vleeresteijn* en *Voskuil*. Nadat deze in verval waren geraakt, werd op deze locatie in de 18e eeuw de hof-

Kaart van 1615 gemaakt door Floris Balthasars.

stede *Groenhoff* gebouwd. Verder naar het noorden lag een reeks boerderijen gelegen aan de Pastoorswetering, ieder met een oprijlaan verbonden met de Heerwegh. Van de boerderijen bestaan nog de *Voscuyl* en de *Wilthoef*. De Voscuyl vindt zijn oorsprong in de 17e eeuw. In 1843 werd de boerderij verkocht aan monseigneur Van Wijckerslooth, die het pand legateerde aan de rooms-katholieke kerk te Oegstgeest. De zogenaamde kerkboerderij bleef tot 1962 intact als melkveebedrijf.

8 Op de locatie van het huidige Klein Curium stichtte dominee Petrus van Upwich de hofstede *Duinzigt*. Zijn dochter, gehuwd met prof. Adrianus van Rooyen, gaf landschapsarchitect Jan David Zocher sr. opdracht een park te ontwerpen in Engelse landschapsstijl. In 1834 kwam het landgoed in bezit van baron Van Wijckerslooth. In het bos liet hij een witte villa in neoclassicistische stijl bouwen, die hij in 1836 betrok. Hij heeft daar tot zijn dood in 1851 gewoond. In 1915 werd de villa gesloopt. In 1949 kreeg de gemeente Oegstgeest via een onteigeningsprocedure het park met twee vijvers in eigendom en werd het een openbaar wandelpark.

9 In januari 1634 verkocht Symon Willemz Tromper zijn boerderij gelegen tussen de Pastoorswatering en de Heerwegh, tegenover herberg D'Olyphant, aan Marcus Mamuchet. Een half jaar later droeg deze de boerderij over aan zijn broer Johan Mamuchet, heer van Houdringe. De boerderij werd afgebroken en er werd *een deftig gebouw, De Greunereye geheten, met torens en andere versterking in 't midden zyner graften gelegen* voor in de plaats gebouwd. Het kasteeltje werd rond 1750 afgebroken en vervangen door het huidige pand.

10 De hofstede op de locatie van de huidige Bijdorplaan, waarvan deze laan ooit de oprijlaan was, is lange tijd met herenhuis in het bezit geweest van de familie Van Campen. De hofstede stond in die dagen bekend onder de naam Peys voor Campen. Bij de registratie van verkoop in 1803, werd het goed omschreven als een *huis-*

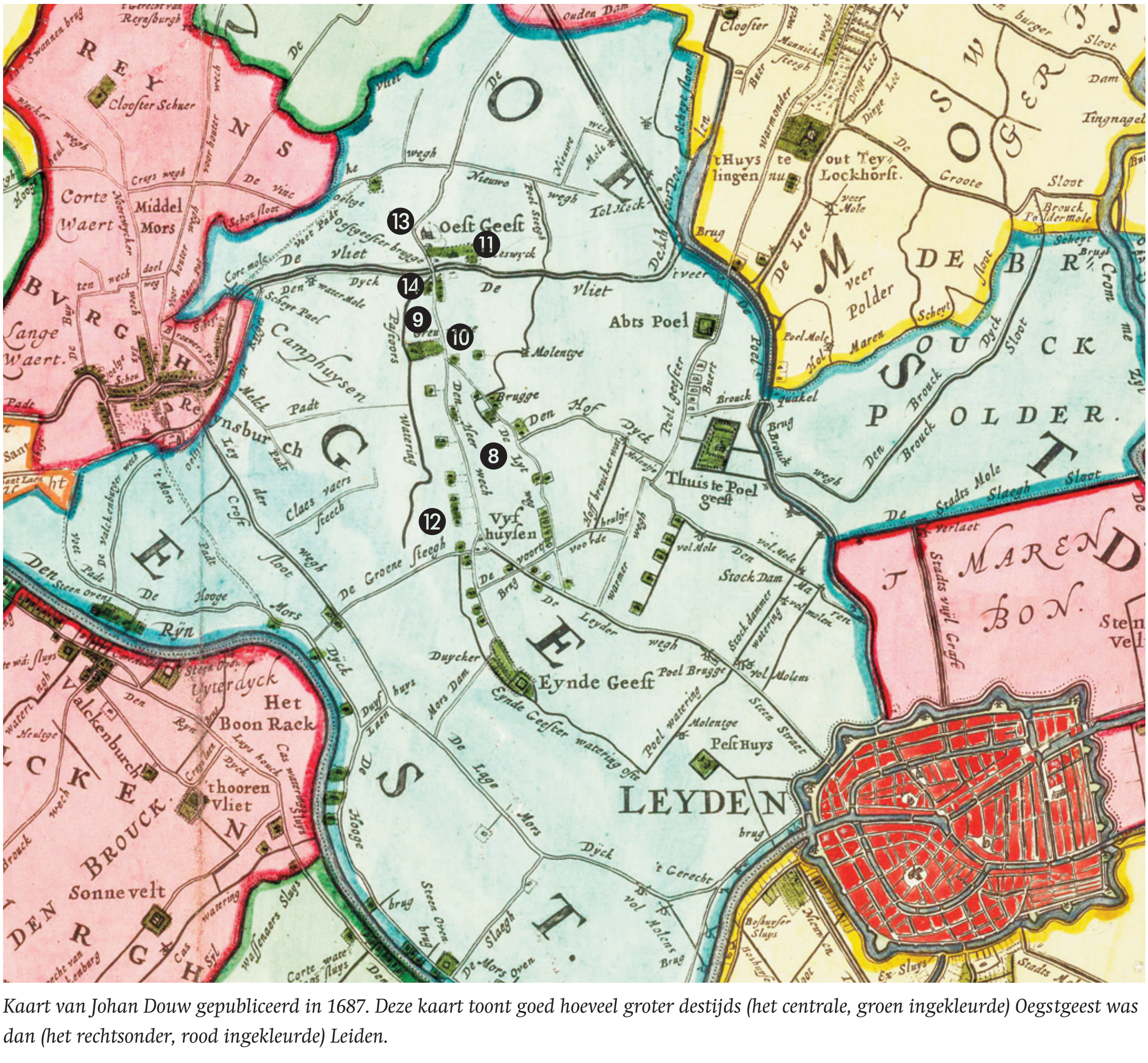

Kaart van Johan Douw gepubliceerd in 1687. Deze kaart toont goed hoeveel groter destijds (het centrale, groen ingekleurde) Oegstgeest was dan (het rechtsonder, rood ingekleurde) Leiden.

mans-wooninq, van ouds genaamd Peis voor Kampen, nu genaamd Bij-dorp.

⓫ Aan de noordzijde van het Oude Dorp aan de overzijde van de Vliet lag de Hofstede *Haaswijck*, een buitenplaats, waar belangrijke personen hebben gewoond, zoals de Heer van Mathenesse, afgezant bij de vredesonderhandelingen van Munster in 1648. Luitenant-generaal Philips van Almonde werd in 1698 eigenaar van Haaswijck. Hij nam deel aan grote zeeslagen. Na de sloop in 1740 kreeg een nabijgelegen boerderij ten zuidwesten van de buitenplaats de naam Haaswijk. In 1840 werd deze boerderij met de grond gelijk gemaakt toen de Vliet vervangen werd door het Oegstgeester Kanaal. De huidige boerderij werd iets noordelijker herbouwd.

⓬ De huidige *rooms-katholieke Willibrordkerk* en pastorie zijn gebouwd in 1901 ter vervanging van de oude rooms-katholieke kerk, die aan het eind van het Pastoorslaantje stond. Nadat bij het beleg van Leiden in 1574 het Groene Kerkje goeddeels was verwoest, werd het rooms-katholieke deel van de bevolking van Oegstgeest, ongeveer de helft, het gebruik van deze kerk ontzegd. Honderd jaar later, in 1687, kregen zij toestemming een boerenwoning tot schuurkerk te verbouwen. Weer honderd jaar later, in 1772, mocht op deze plaats een echte rooms-katholieke kerk met toren en een pastorie worden gebouwd.

⓭ De *NH Willibrordkerk* (bekend als het Groene Kerkje) heeft een lange en bewogen geschiedenis. De kerk is in het jaar 739 als Kerk van Kerkwerve gesticht door Willibrord en is volgens overlevering in 856 verwoest door de Noormannen. In 1573 of 1574 werd de kerk tijdens het beleg van Leiden gedeeltelijk verwoest. In de loop van de 17e eeuw werd de kerk hersteld, transept en koor werden voltooid in 1662. De toren van de kerk werd in 1825 wegens bouwvalligheid gesloopt na gedeeltelijk instorten in 1824.

⓮ De *Oude Pastorie* van de Groene Kerk lag tussen de Heerwegh en de Pastoorswetering en was oorspronkelijk woning en schooltje van de pastoor. Na de reformatie, waarbij het Groene Kerkje protestant werd, woonde de predikant in de weer opgebouwde 'pastorije'. In 1771 en 1775 zijn huis en school gerestaureerd. Het perceel was toen door een sloot omgeven.

Bronnen

- Canon van Oegstgeest, episodes uit de geschiedenis van een dorp, 2009.
- F.H. Lugt, Het goed van Oegstgeest, tweede druk, Leiden 2010.
- W.J. van Varik, De Voskuil, Jaarboekje HVOL 1957, 102 -105.
- B. Driessen, Dorpsstraat, het Tolhuis, Tolgabel 3, Oegstgeester Courant 6 oktober 1986.
- Diverse uitgaven Vereniging Oud Oegstgeest publiceert (VOOp) en Over Oegstgeest (OO).

Antwoorden fotovragen

1 Ter gelegenheid van de bevrijding. De boom is geplant in juni 1945.

2 De Oranjelaan. De stenen zuil rechts verraadt het een beetje. Het park heet Oranjepark.

3 Het pand stond op Geversstraat 63. In 1985 werden de panden 63 en 65 afgebroken in verband met verzakking. De eigenaar van de panden was sinds 1955 Makelaarsbureau 'Eigen Haard'.

4 De Deutzstraat anno 1890.

In Beeld

De achterpagina van dit tijdschrift wordt gebruikt om een bijzonder moment van het afgelopen halfjaar in beeld te brengen. Dat kan van alles zijn: een door de Vereniging Oud Oegstgeest ontvangen schenking, zoals een foto, een schilderij of een briefwisseling; een opmerkelijke verbouwing van een huis; een 100-jarige Oegstgeestenaar; een verenigingsjubileum. Alles kan *In Beeld* gebracht worden zolang het maar iets met de historie van ons dorp te maken heeft.

Willem Boeijenk, Gele Rijder uit Winterswijk, op Oud-Poelgeest

Door Ruurd Kok

Op 18 februari 2017 ontdek ik op een boom bij kasteel Oud-Poelgeest een inscriptie: *W. Boeijenk, Winterswijk, 1940.* Gezien plaats en jaartal vermoed ik dat het gaat om een gemobiliseerde soldaat. Op zoek naar meer informatie beland ik op de website Oud-Winterswijk. Initiatiefnemer Hans Tenbergen plaatst een oproep. Drie dagen later laat hij weten: *We hebben hem boven water.* Gevolgd door een reactie van zijn dochter: *De inscriptie was van mijn vader Willem Boeijenk van het Leessink in Winterswijk-Ratum. Hij was tijdens de mobilisatie gelegerd in Oegstgeest (soldaat bij het onderdeel Gele Rijders). Toentertijd heeft hij nog bolletjes van sneeuwklokjes uit de Bollenstreek meegebracht, welke momenteel bloeien bij het Leessink.*

Drie weken later ontmoeten we elkaar op Oud-Poelgeest en wijs ik dochter en zoon de boom met hun vaders' naam. Voor het eerst zijn ze op de plek waar hij 77 jaar geleden heeft gebivakkeerd. Ze hebben foto's en correspondentie meegenomen. Ernstig kijkt Willem in de camera op twee foto's die voor zijn ouderlijk huis zijn gemaakt in uniform met beremuts; op de ene te paard, op de andere afgestegen. Drie weken na de mobilisatie, op 20 september 1939, stuurt hij een ansichtkaart van Oud-Poelgeest naar huis met zijn naam en eenheid: *IVe Depot Bereden Artillerie, Ie Depot batterij Rijdende Artillerie.* De Rijdende Artillerie staat beter bekend als de Gele Rijders.

Foto's, afgedrukt bij Waalewijn in Leiden, tonen de soldaten na het corvee op het bordes van het kasteel, wachtend voor het eten met hun bord in de hand of bij een fietstochtje langs de bollenvelden. Kort na de capitulatie, op 23 mei 1940, schrijft hij een briefkaart naar huis om te laten weten dat hij gezond is. *Gisteravond moesten we alles ontruimen voor de Duitsche troepen en liggen nou in de Zendingsschool. 't Is hier ook niet slecht doch wat natuur aangaat, wint Poelgeest het. We zijn met 50 man op één kamer. Verder hebben we een best leven. Heelemaal niets te doen.*

Willem Boeienk, geboren in 1905, overleed jong. Hij heeft zijn kinderen nooit over de oorlog verteld. Bij de boom van hun vader hebben ze sneeuwklokjes geplant van het Leessink, zoals hun vader die 77 jaar eerder had meegenomen naar Winterswijk.

Met dank aan Willemien Slotboom-Boeijenk en Johan Boeijenk.

De inscriptie van Willem Boeijenk op een boom van Oud-Poelgeest (foto Ruurd Kok, februari 2017).

Willem Boeijenk bij de wachtpost voor het hek van Oud-Poelgeest (collectie familie Boeijenk).

Heeft u ook iets dat u *In Beeld* wilt brengen? Of heeft u spullen, documenten of andere zaken die iets vertellen over het Oegstgeest van vroeger? Neem dan contact op met de redactie: Emmalaan 15, 2341 JM Oegstgeest, of stuur een e-mail naar redactie@oudoegstgeest.nl